

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Ajaloo-Keeleteaduskond

NLKP Ajaloo kateeder

A. Laanemäe

LENINLIKEST DEMOKRAATIAPRINTSIIPIDEST
NÖUKOGUDE ORGANITE TEGEVUSES KOMMUNISMI
LAIHAARDELISE E HITAMISE AJAJÄRGUL

(Näited Tartu TSN tööst)

D i p l o m i t ö ö

Töö koostaja : *Alaamäe*

Töö juhendaja : *Josel*

*NSV Liidu ajal. kat.
inv. nr. 1864*

Tartu 1964

S i s s e j u h a t u s .

Õpetuse nõukogudest kui poliitilise ja ühiskondliku organisatsiooni vormist töötas välja V.I.Lenin.NLKP Programmis on V.I.Lenini seisukohad leidnud loovat edasiarendamist. Kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil kasvab tunduvalt nõukogude osa, kes üha rohkem muutuvad ühiskondlikeks organisatsioonideks, "töötavateks korporatsioonideks". Nii kujutasid tulevast ühiskonda K.Marx ja Fr. Engels, nii mõtles ka V.I.Lenin öeldes: "...kommunism - on nõukogude võim pluss kogu maa elektrifitseerimine." Järelilikult, säilivad nõukogude ühiskondliku omavalitsuse organitena ka kommunismi ajal. Nõukogude kommunismile ülemineku tähtsamaks vahendiks on demokraatia rakendamine, järjest laiemate rahvahulkade kaasatõmbamine nõukogude tegevusest. Seepärast on kommunistlik partei pööranud suurt tähelepanu nõukogude töö parandamisele ning nende sidemete tugevdamisele massidega. Partei tegevus demokraatia laiendamisel on toimunud kahes suunas: 1) muudetakse ümber majandusorganid ja nende struktuur 2) seoses sellega teostatakse partei ja nõukogude organite ümberkorraldamine tootmisprintsibil. Nõukogude organite ümberkorraldamist saab teostada järk-järgult, arvestades konkreetseid tingimusi.

Nõukogud kui võitlusorganid (streigi, võitluse ja relvastatud ülestõusu organid) tekkisid esmakordselt 1905-

1907.a. revolutsiooni käigus. V.I. Lenin märkis, et "...nad loodi väljaspool igasuguseid seadusi ja norme täielikult revolutsioonilisel teel..."¹⁾st. rahvahulkade omal initsiatiivil. Tuginedes massidele omasid nad reaalselt jõudu, mis andis V.I.Leninile võimaluse vaadata neid kui uue, revolutsioonilise võimu algeid. "Ettekandes 1905.a.revolutsioonist V.I.Lenin kirjutas:" Mõned Venemaa linnad elasid neil päevil läbi mitmesuguste väikeste kohapealsete "vabariikide ajajärgu, kus valitsusvõim oli tagandatud ja tööliste saadikute nõukogu funktsioneeris tegelikult uue riigivõimuna..."²⁾

Üks esimesi tööliste saadikute nõukogusid oli Luganskis (1905.a. veebr.), ja Ivanovo-Voznessenskis (1905.a.mai) nn.streigikomitee, mida nimetati Volinike Nõukoguks. See Volinike Nõukogu lahendas mitmesuguseid küsimusi: töötas välja streikivate tööliste nõudmisi, pidas läbirääkimisi kohalike tsaarivõimudega tööliste nimel, keelas poodnikel streigi ajal kaupluste sulgemise ja hindade tõstmise, aitas materiaalselt rohkem kannatavaid töölis perekondi, valvas produktide jaotamise üle tööliiskooperatiivis, pidas korda linnas - tegutses kui konkreetne võim. Üldse loodi 1905.a.-1906.a. alguseni Venemaal üle 80³⁾ nõukogu.1905.a. revolutsioon äratas aktiivsemale poliitilise võitlusele ka Venemaa rõhutatud ääremaade rahvad, sealhulgas ka Eesti töötava rahva. Tallinnas täitis 1905.a.kevadest alates mõnin-

1) V.I. Lenin, Teosed lk. 217, kd. 10

2) V.I. Lenin, Teosed, lk.238, kd. 23

3) КПСС Справочник, Москва, 1963, lk.41.

gaid Töölaliste Saadikute Nõukogu funktsioone Töölisvanemate Nõukogu¹⁾, kuid Tallinna bolševikud mõistsid, et Töölisvanemate Nõukogu ei saa olla ülestõusu organiks, et ta pole suuteline organiseerima töölisi otseseks tormijooksuks isevalitsuse vastu. Sellepärast tegid nad ettepaneku luua Töölaliste Saadikute Nõukogu.²⁾ Nõukogu juhtimine aga sattus Peterburi Töölaliste Saadikute Nõukogu juhtkonna oportunistliku mõju alla ning seetõttu ei kujunenudki Tallinna Töölaliste Saadikute Nõukogu) ülestõusu organiks.³⁾ Teistes Eesti linnades Töölaliste Saadikute Nõukogusid ei tekkinud. Kuigi revolutsioon pidi taanduma reaktsiooni ees oli tema tähtsus kõigile Venemaa rahvastele suur: ta oli proletariaadile poliitiliseks kooliks, tugevdas bolševismi, äratas massid poliitilisele elule ja rikastas neid hindamatute poliitiliste kogemustega, ilma milleta poleks mõeldav olnud töörahva võit 1917.a. oktoobris.

Nõukogud oma tekke esimesel perioodil kujutasid endast relvastatud ülestõusu organeid. Peale võitnud kodanlik-demokraatlikku revolutsiooni (1917.a. veebruar) vaagides uue riigikorralduse ülesandeid kirjutas V.I. Lenin "Kirjades kaugelt" (5), et "...tööliste ja talupoegade valitsus peab organiseerima tööliste ja talupoegade saadikute nõukogude tüübi järgi..."⁴⁾. Seda mõtet kinnitas V.I. Lenin

1) TA, Eesti NSV Ajalugu, II kd, Tallinn 1963., lk. 387

2) Moosberg H., 1905-1907.a. revolutsioon Eestis, Tallinn 1955., lk. 38

3) samas, lk. 89

4) V.I. Lenin, Teosed, kd., 23, lk. 324

oma kuulsates aprilliteesides, mis kujutasid sotsialistliku revolutsiooni eest peetava võitluse plaani: "mitte parlamentaarne vabariik - tööliste, sulaste ja talupoegade saadikute nõukogude vabariik üle kogu maa, alt kuni üles".¹⁾

V.I.Lenini maailmaajalooline teene seisab selles, et juba 1905.a. nägi ta nõukogudes võitlusorganit revolutsiooni võidu eest, (rahva revolutsioonilise diktatuuri organit), ning et arendades edasi õpetust revolutsioonist nägi nõukogudes riigi võimu organit, proletariaadi diktatuuri vormina. Analüüsides Pariisi kommuuni, 1905.a. revolutsiooni ja veebruarirevolutsiooni kogemusi, tõestas V.I.Lenin, et nõukogud võrreldes parlamentaarse vabariigiga kujutavad endast proletariaadi diktatuuri vormina kõrgemat tüüpi demokraatlikku riiki. See geniaalne avastus ei omanud tähtsust mitte ainult Venemaa rahvaste võitluses sotsialistliku revolutsiooni võidu eest, vaid on säilitanud oma aktuaalsuse ka tänapäev rahvusvahelises töölisliikumises ja rahvuslikus vabastusvõitluses. V.I. Lenin näitas, et üleminek kodanlikust demokraatiast sotsialistlikule demokraatiale pole lihtne demokraatia laiendamine, vaid põhjalik, kvalitatiivne muutus.²⁾ V.I.Lenin võrdles nõukogusid Pariisi Kommuuniga³⁾ (organiseeritud ja relvastatud tööliste võimuga), ning väljendas, et nende poolt rajatud uus demokraatia erines vanast sellepärast, et 1) sotsialistlik demokraatia on demokraatia ilma ekspluataatoriteta 2) et sotsialistlik demokraatia kindlustab rahvamasside osavõtu riigi valitsemi-

1) V.I.Lenin, Teosed lk. 5, kd. 24

2) Платковский В., Политическая организация общества при переходе к коммунизму, Москва. 1962, lk.75

3) V.I.Lenin, Teosed lk. 33, kd. 24

sest. Selles oligi uue, nõukogude võimu olemus. Ei saa samastada proletariaadi diktatuuri ja nõukogude mõistet. Mitte alati pole nõukogud olnud proletariaadi diktatuuri väljendajaks. Näiteks, 1905.a. revolutsioonis tekkinud nõukogud olid revolutsioonilis-demokraatliku diktatuuri organiks; 1917.a. Veebruarirevolutsiooni tulemusena tekkisid Talurahva Saadikute Nõukogud, mis kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini olid reaktsioonilise kallakuga ega tunnustanud proletariaadi diktatuuri (hiljem sulasid ühte Töölis- te ja soldatite saadikute nõukogudega) Alles peale Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni muutusid nõukogud täielikult proletariaadi diktatuuri vormiks. Nõukogude Liidu kogemused on näidanud, et nõukogud tagavad hästi rahvamasside omaalgatuse, organiseerituse ja demokraatia arendamise. See tuleneb sellest, et nõukogudes kõrvuti tema poliitilis-administratiivse küljega avaldub selgesti tema teine, ühiskondlik-omavalitsuse külg.¹⁾ Lahendades proletariaadi diktatuuri vormi küsimust, põhjendas V.I.Lenin seda nõukogude kasuks järgmiselt: 1) nõukogud polnud välja mõeldud, vaid rahva enda sünnitatud, "...rahvahulga andsid meile selle võimu skeleti, aluse;²⁾ järelikult olid need rahvale kõige lähedased, arusaadavamad.

2) Nõukogud ühendasid endas kõik rõhutud ja eksploateeritavad ning avasid võimaluse nende initsiatiivi ja energia kõige paremaks avaldamiseks.

1) М. Пискотин, В. Лазарев, Д. Тайдуков, Советы, демократия, самоуправление "Коммунист", 1962 № 4, lk.14-15

2) V.I. Lenin, Teosed lk.70, kd. 27

- 3) Nõukogud olid valitavad, seega masside otsese kontrolli all
- 4) Nõukogud olid sellised võimuorganid, kus harmooniliselt oli ühendatud seadusandlik ja täidesaatev võim
- 5) Nõukogud olid töölisklassi ja talurahva liidu organiks ning võimaldasid seega paremini teostada selles töölisklassi juhtivat osa.

Peale Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni said nõukogud, nagu V.I.Lenin oli silmas pidanud riigi organiseerimise poliitiliseks aluseks. Sellest momendist peale omandasid nõukogud uue kvaliteedi; nad hakkasid endas ühendama riikliku ja ühiskondliku organisatsiooni jooni.¹⁾ Proletariaadi diktatuuri vormiks said nõukogud ja mitte demokraatlik parlamentarism, nagu seda soovisid menševikud jt. oportunistid. Loodi ühtne nõukogude süsteem alt-üles, mis koosnes kohalikast nõukogudest ja kõrgematest nõukogude organitest. Süsteemi aluseks sai demokraatlik tsentralism,² mis kindlustas rahvamasside aktiivse osavõtu nõukogude kaudu riigi valitsemisest, teiselt poolt aga keskse juhtimise ja distsipliini. Niisiis, enne kui nõukogud said proletariaadi diktatuuri riikliku organisatsiooni vormiks, on nende progressiivse sisu dialektika olnud järgmine: 1) tekkisid kui streigivõistluse ja relvastatud ülestõusu organid, muutusid uue, revolutsioonilise võimu eoks.

2) peale Veebruarirevolutsiooni olid revolutsioonilis-demokraatliku diktatuuri vormiks.

3) Peale Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni muutu-

1) Карапетян А., Разин, В., Советы общенародного государства, Москва 1964, lk. 7

2) vt. Федосеев А. С., Демократический централизм — ленинский принцип организации советского государства, Москва 1962

sid täielikult proletariaadi diktatuuri vormiks.

Proletariaadi diktatuuri riikliku organisatsiooni vormina olid nõukogud tegevuse peamised funktsioonid sotsialistliku riikluse arengu I etapil (1917-1937) järgmised:

- 1) ekspuataatorlike klasside mahasurumine, vana riigimasinna lammutamine;
- 2) sotsialismi ehitamine ja demokraatlike saavutuste kaitse sise- ja välisvaenlaste vastu, sotsialistliku majanduse loomine;
- 3) uue põlvkonna kasvatamine, vana ümberkasvatamine.

Peale selle, kui proletariaadi diktatuuri ülesanded olid täidetud, muutus proletariaadi diktatuur ise üleliigseks ning hakkas üle kasvama üldrahvalikuks riigiks. Seoses sellega muutus ka tema vorm - nõukogud. Endistest tööliste ja talupoegade saadikute nõukogudest muutusid nad töörahva saadikute nõukogudeks.²⁾ See üleminek väljendus 1936.a. vastu võetud konstitutsioonis, milles "sotsialistlik demokraatia enamuse huvides" muutus "üldrahvalikuks sotsialistlikuks demokraatiaks". Selle muutuse aluseks oli ekspuataatorlike klasside täielik kadumine ja sotsialismi (põhiliselt) ülesehitamine. Nõukogudesse võidi nüüd valida üldise, otsese, võrdse ja salajase hääletamise alusel, mis rääkis demokraatia laiendamisest kogu rahvale. Kujunes välja kogu rahva moraalne-, poliitiline- ja ideeline ühtsus, monoliitsus. Sotsialismi ehitamise käigus toimunud proletariaadi diktatuuri ja ta vormi muutused on arusaadavad, eeldades sotsialistli-

1) Фурманов Т.А., В.И. Ленин о Высшем типе государства, Москва 1952, lk. 52-53

2) Карапетянц, Разинъ, Советы общенародного государства, lk. 7

3) Демократия и коммунизм, Москва 1962, lk. 75-86.

ku demokraatia arengut. Proletariaadi diktatuuri ja üldrahvaliku riigi vahel pole ületamatut seina, sest juba "...oma sündmise momendist peale proletariaadi diktatuur kannab endas üleüldise sotsialistliku demokraatia jooni,"¹⁾ ütles N.S. Hruštšov. Proletariaadi diktatuur võis hakata üle kasvama üldrahvalikuks riigiks, sest

1) polnud enam ekspluataatorlikke klasse, keda maha suruda

2) polnud vaja enam kaitsta talurahvast kodanluse mõju eest²⁾

Kui proletariaadi diktatuuri peamiseks funktsiooniks oli majandusküsimuste lahendamine,³⁾ siis seoses tema ülekasvamisega üldrahvalikuks riigiks leidsid need probleemid veel ulatuslikumalt rakendamist. V.I.Lenin on tabavalt öelnud, et alles peale majandusküsimuste lahendamist võib öelda "...Venemaa ei saanud mitte ainult nõukogulikuks, vaid ka sotsialistlikuks vabariigiks",⁴⁾ Nõukogude töösse tõmmati kaasa üha laiemaid rahvahulki. Kuid Stalini isikukultuse ajal oli nõukogude tegevusfäär piiratud. Neile ei usaldatud tähtsamate majandus- ja kultuuriküsimuste lahendamist. Nõukogude struktuuris tekkis palju paralleelseid instantse, millistest mõned piirduisid ainult kõrgemalseisvate organite direktiivide edasiandmisega.⁴⁾ Suurenes ülemäära juhtiv aparaat, ilmnes bürokratismi nähteid. Sellele juhiti tähelepanu partei kk erimäärustes (näit. "Tõsistest puudustest partei ja riigiaparadi töös" (1954.a.), "Tööraha saadikute nõukogude tegevuse

1) N.S. Hruštšov, НКРКК атуанне partei XXII kongressile, Tallinn 1961, lk 103

2) Советы государства и общественности в условиях развернутого строительства коммунизма, Москва, Гос. Университет,

3) V.I. Lenin, Teosed 27, kd., lk. 273 1962, lk. 13

4) В.И. Ленин, О работе Советов, Сборник документов, М. 1962, lk. 178

5) Карапетян А., Разин В., Советы общенародного государства, М. 1964, lk. 20

parandamisest ja sidemete tugevdamisest massidega" (1957.a.) jt., kus nähti ette tekkinud puuduste likvideerimine ja masside aktiivne osavõtt tootmisküsimuste lahendamisest. NLKP XXI kongressil (1959) märgiti, et sotsialism on võitnud mitte ainult täielikult vaid ka lõplikult. Sellega lõppes II etapp (1937-1959) sotsialistliku riikluse arengus: proletariaadi diktatuur oli üle kasvanud üldrahvalikuks riigiks; proletaarne demokraatia oli muutunud üldrahvalikuks demokraatiaks. Tekkis ajaloos enneolematu poliitiline organisatsioon, kus eksisteerib sotsialistlik riik, kuid pole proletariaadi diktatuuri. Selline riik võis tekkida kõigi sotsiaalsete muutuste resultaadina, eeskätt aga sotsialistliku demokraatia laiendamise tulemusena maa majandus- ja poliitilises elus. Antud sotsialistlik üldrahvalik riik on vahelüliks proletariaadi diktatuuri ja kommunistliku omavalitsuse vahel, mille suunas toimub ühiskonna areng. Selle riigi poliitiliseks vormiks on üldrahvaliku sotsialistliku demokraatia süsteem¹⁾, milles tähtis osa on ka nõukogudel. Kõrvuti selliste riigi põhifunktisoonidega, nagu majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatuslik, on kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil tähtis koht ka töö ja jaotuse kontrollil ning sotsialistliku seadusandluse kaitsel, kus nõukogudel on täita suured ülesanded.

"Mida täielikum on demokraatia, seda lühem on hetk, millel ta muutub tarbetuks",²⁾ ütles V.I.Lenin töös "Riik ja revolutsioon". Leninlike demokraatia printsiipide igapäevane süsteemikindel ellurakendamine muudab ühiselu

1) Советское государство и общественность, lk. 14

2) V.I.Lenin, Teosed, lk. 443 kd.25

reeglitest kinnipidamise harjumuslikuks, mis teeb ülearu- seks igasuguse võimu. V.I.Lenin luges seda sotsialismilt kommunismile ülemineku hädavajalikuks tingimuseks. ¹⁾ On sel- ge, et demokraatia (riigi) väljasuremisel on määravaks te- guriks ka üldine maailma poliitiline olukord, (sotsialist-liku süsteemi võit maailmas) kuid seesmiselt saab see toimu- da vaid kommunistliku jaotusprintsibi teostamisel, mis muu- dab inimesed tõeliselt võrdseks. V.I.Lenin ei võinud sellal teada, milliste tegelike sammudega ²⁾ läheneb inimkond sel- le kõrgema eesmärgi poole.

Partei XXI kongressil (1959) aga näidati kätte tee kommunismi laiahaardeliseks ehitamiseks, ning partei XXII kongressil (1961) vastu võetud programm määras kindlaks kommunistliku ühiskonna ülesehituse tingimused 20 aastaks ³⁾ Kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil sotsialistli- ku riikluse arengu peasuund seisab sotsialistliku demokraa- tia arendamises ja täiustamises, ⁴⁾ rahvahulkade aktiivses osa- võtus majandus- kultuuri ja riigijuhtimise ülesannetest. Üks põhiline sotsialistliku demokraatia arendamise tee seisneb nõukogude kui massiorganisatsioonide osatähtsuse kasvus. Nõukogud peegeldavad endas kõige paremini selle tuleviku ühiskonna algkuju, mis asendab riiki. On ju nõukogudel nii riiklik kui ühiskondlik külg, mis väljendab riigi ja ühis- konna ühtsust. Riikliku organisatsiooni jooned avalduvad

1) V.I.Lenin, Teosed, lk.443, kd. 25

2) samas, lk.440

3) NLKP programm, lk. 61

4) ЮДИН, Л., ОТ СОЦИАЛИЗМА К КОММУНИЗМУ, МОСКВА 1962, 9к.110

selles, et nad on riigivõimu organid oma palgalise aparaa-
di ja veenmis- ning sunnivahenditega. Ühiskondliku organi-
satsiooni küljed avalduvad selles, et nad kujutavad endast
laialdast massiorganisatsiooni, milles valitud saadikud töö-
tavad paralleelselt oma põhitöökohaga palgata, vabatahtli-
kult¹⁾.

Üha rohkem avaldub nõukogude töös tema teine - ühiskond-
liku omavalitsuse külg, mida iseloomustab rahvahulkade ak-
tiivsuse kasv. Aktiivsuse üheks näitajaks on kas või nõuko-
gude aktiivi massilisus, mis 1961.a. ulatus 20 milj.inime-
seni.²⁾ Just see külg, mis kõige enam vastab tuleviku ühis-
konna loomusele, hakkab omama otsustavat tähtsust. Miks
suureneb nõukogude ühiskondliku-omavalitsuse külg? Sest see
vastab kõige enam demokraatia arenemisele. Kui varem riigi
(proletariaadi diktatuur) poliitiliseks aluseks olid nõu-
kogud, siis nüüd, üldrahvaliku riigi poliitiliseks aluseks
on demokraatia süsteem, mis koosneb mitte ainult nõukogu-
dest vaid ka ametiühingutest, komsomolist jt. ühiskondli-
kest organisatsioonidest. Kas jätkub sellest, et nõukogude
osa kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil väheneb?
Juba V.I. Lenin ütles, et "... kommunism - on nõukogude
võim pluss kogu maa elektrifitseerimine"³⁾. Järelikult,
säiluvad nõukogud ühiskondliku omavalitsuse organitena ka

1) Советс^{кое} государство и общественность ... , lk. 23.

2) XXII съезд Коммунистической Партии Советского Союза.
Стенографический отчет т. 1 Речь тов. М.И. Бреж-
нева, lk. 348.

3) V.I.Lenin, Teosed kd. 31, lk. 447

kommunismi ajal. Praegusel, st. kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil seisab ülesanne nende üleminekuorganite täiustamisel. Nende osa vähenemisest ei saa olla juttugi. NLKP Programm, edasi arendades loovalt V.I.Lenini seisukohti, vastab sellele järgmiselt: "kommunistliku ülesehitustöö käigus hakkavad järjest suuremat osa etendama nõukogud..."¹⁾ See tuleneb sellest, et 1) majandus- ja kultuurialaste küsimuste ning, millega hakkavad tegelema tulevikus nõukogud laieneb, konkretiseerub. Eriti tuleks neist märkida; elanikkonna kultuurilis-elukondliku teenindamise parandamist, sotsialistliku seadusandluse tugevdamist, kodanike õiguste kaitset, kaubanduse laienemist, ühiskondliku toitlustamise organiseerimist jne. 2) peetakse silmas kaugemaleulatuva tähtsusega ülesannet - järjest rohkem inimesi peab õppima ühiskonda juhtima. Kõrvuti teiste ühiskondlike organisatsioonidega on selle väga heaks kooliks ka nõukogud, kelle kahe külje (riiklik ja ühiskondlik) arengusuhe teevad selle paremini võimalikuks. Kuid ka teistel ühiskondlikel organisatsioonidel on siin oma osa, sest tõmmatakse rahvahulki nõukogude otsuste elluviimisele ka nende kaudu. Juba praegu paljud otsused, mis nõukogude organite poolt vastu võetakse, vaadatakse läbi koos ametiühingu, komсомoli jt. organisatsioonidega. Praktika on kinnitanud sellise koostöö otstarbekust. Leida õige joon kõigi ühiskondlike organisatsioonide ja nõukogude omavahelises tegevuses omab tulevikus küllalt suurt tähtsust.

1) NLKP programm, lk. 94

Kuigi tuleviku ühiskond on riigivaba, ei tähenda see seda, et juhtimiskunsti poleks tarvis tunda. Juhtimine tootmise, tarbimise üle, kultuuri edendamisel jne. jääb ja eeldab üha laiemate rahvahulkade osavõttu. NLKP programmis rõhutatakse kommunistliku partei juhtiva ja suunava osa kasvu kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil.¹⁾ Selle üheks põhjuseks on ka koheline võimuorganite osatähtsuse kasv, miljonite uute töötajate kaasatõmbamine riigiasjade arutamisest. Ka nõukogude süsteem ise allub parteilisele juhtimisele, mille printsiibid töötas välja V.I. Lenin. Partei ja nõukogude vahekorrale juhiti tähelepanu juba partei IV (ühinemise)²⁾ ja VIII kongressil³⁾, mis seisneb partei suunavas, abistavas ning kontrollivas osas. Konkreetselt väljendub see partei kongresside, konverentside, pleenumite ja teistes otsustes, aga samuti partei ja nõukogude organite ühistes otsustes majandus-, kultuuri- jt. küsimustes, milles on nõukogude kompendents kindlaks määratud.⁴⁾ Vahetult toimub nõukogude parteiline juhtimine 1) parteigruppide kaudu TK juures ja 2) nõukogude kaadri õigel valikul. Niisiis, 1) juhtivate direktiivide väljatöötamise, 2) nõukogude tegevuse demokraatlike printsiipide laiendamise, 3) kaadri õige valiku, paigutuse ja kasvatuse, 4) kontrolli ja selle tähtsuse teostamise, 5) nõukogude ja rahvahulkade sidemete tugevdamise

1) NLKP programm, lk. 125

2) NLKP otsused ja revolutsioonid, I 1953, lk. 110-111

3) Samas, lk. 446

4) SELLELE JUHITI TÄHELEPANU KA NLKP KK KÄSUKS 22.1.57
"TÖÜRANNA SAADIKUTE NÕUKOGU TÖÖ PARANDAMISEST JA RAHVAHULKADEGA SIDEMETE TUGEVDAMISEST", M. O. K. 414-423 PARTIITÖÖTÄJA KÄSIRAMAT, 1958

teel juhib partei nõukogude tööd õigetele rööbastele. Kõigi nende vahendite lõppeesmärgiks on nõukogude riikliku ja ühiskondliku külje lähendamine, ilma milleta pole mõeldav üleminek kommunistlikule omavalitsusele. Nõukogude töös on alati väljendunud parteiline suund ja see mõju suureneb ka tulevikus, ¹⁾ nõukogude ülekasvamisel, "töötavaks korporatsiooniks". N.S.Hruštšov ettekandes partei XXII kongressil märkis nõukogude ülekasvamist "töötavaks korporatsiooniks" ²⁾ - tuleviku ühiskonna algkujuks, millest rääkisid juba Marx ja Engels. Nõukogude "töötavateks korporatsioonideks" ülekasvamise tee eeldab eelkõige seadusandliku ja täidesaatva tegevuse täiendamist, kontrollifunktsiooni tugevdamist. NLKP 1962.a. nov. pleenum, ³⁾ mis nägi ette juhtivate organite ümberkorraldamise tootmisprintsiiibil, näitas ^{tee} kommunistlikule ühiskonnale üleminekuks, st. sellisele ühiskonnale, kus inimeste juhtimise asemele astub asjade ja tootmisprotsesside juhtimine. On selge, et nõukogude ja ta komisjonide kontrolli osa rahvamajanduses suureneb, sest ühel või teisel moel on ju kõik rahvamajandusnõukogud, ministriumid jne. allutatud praegu nõukogude süsteemile. Et seista selle ülesande kõrgusel, näeb NLKP programm ette nõukogude struktuuri täiustada ⁴⁾ ja sotsialistliku demokraatia printsiipe edasi arendada. Programmist loeme: "Täielikult tuleb ellu viia: 1) nõukogude ja

1) NLKP programm, lk. 124

2) Материалы XXI съезда КПСС, М. 1961, к. 187

3) вт. пленум ЦК КПСС 19-23 ноября 1962 года, стенографический отчет, Москва 1965, к. 46.

4) NLKP programm, lk. 94

nende saadikute regulaarne aruandmine valijate ees, 2) valijate õigus enne tähtaega tagasi kutsuda saadikud, kes pole nende usaldust õigustanud, 3) kõigi tähtsate riigivalitsemise, majandusliku ülesehitustöö ja kultuurielu küsimuste avalik, vaba ja igakülgne arutamine nõukogude istungjärgudel, 4) täidesaatvate võimuorganite regulaarne arutamine nõukogude istungjärgudel alt kuni üles, 5) nende organite tegevuse kontrollimine, 6) saadikute arupärimiste süstemaatiline arutamine nõukogude poolt, 7) nõukogude majandus- ja muude organisatsioonide töös esinevate puuduste kritiseerimine 1)

NLKP KK juunipleenumi (1963.a.) määruses rõhutatakse nõukogude tegevuse laiendamist töötajate kultuuriliselukondliku teenendamise alal, mida nõukogudel tuleb võtta kui oma tähtsamat ülesannet.²⁾ Seega, kinnitati veelkord XXII kongressil ja novembripleenumil (1962.a.) allakriipsutatud mõtet nõukogude kompendentsist. Niisiis, on nõukogude töös põhilised kontrolli ja kultuurilis-elukondlikud küsimused. Et paremini kohandada nõukogude süsteemi kaasaja arengutingimustele on tarvis igati laiendada sotsialistliku demokraatia rakendamisvõimalusi. Säilib ju nõukogude vorm ka kommunismi ajal, ühiskondliku omavalitsuse organina.

Just seepärast on praegu vajalik nõukogude arengusuna jälgimine. Kuidas toimub nõukogude süsteemi täiustami-

1) NLKP programm lk. 95

2) "Постановления Пленума Центрального Комитета КПСС, июнь 1963 года", Госполитиздат, 1963, №. 25-26.

ne, millised uued vormid ta tegevuses enam vastavad demokraatia arendamisele, millised puudused takistavad ta edasiliikumist jne. - kõik need probleemid omavad suurt tähtsust õige suuna leidmisel nõukogude tegevuses. Kuna teema seega väärrib igati käsitamist, siis ka antud katsetuses püütakse jälgida nõukogude süsteemi arengut konkreetse näitaja - Tartu Linnakomitee tegevuse järgi. Töös on püütud hinnata vastavaid töövorme just enim nende perspektiivsuse seisukohalt kui konkreetset tähtsust arvestades.

Sellise hinnangu aluseks on ka vastavate allikate seisukohad, kus analüüsitakse teiste nõukogude töökogemusi, viimastele on aga püütud läheneda ka kriitiliselt.

Töö koostamisel on võetud aluseks V.I.Lenini tööd nõukogudest, mis on antud sellistes kogumikes nagu "В. И. Ленин о работе Советов" Москва 1963, "В.И. Ленин о привлечении масс к управлению государством" Москва 1962. jt. Ka on juhindatud otseselt NLKP programmilistest nõudmistest nõukogude arengutee suhtes, mis annavad õige suuna antud küsimuse käsitamisel.

Ka on olnud abi autorite kollektiivi tööst pealkirja all "Советы государства и общественность в условиях развернутого строительства коммунизма" Москва 1962, eriti aga П.Карпетян ja В. Разин "Советы общенародного государства, Москва 1964, kus julgelt põhjendatakse ja propageeritakse uusi vorme nõukogude tegevuses. Suur osa on aga ka headel nõuannetel t_aitevkomitee juhtivate töötajate sm.Loti, sm. Keerdi, sm. Vahi jt. poolt, kes vastavat materjali soo-

vitased ja välja andsid. Töö eesmärgiks on analüüsida mõnimgaid nõukogude tegevusvorme ja selgitada välja nende vastavus demokraatia laiendamisele kommunismi laiahaardelise ehitamise perioodil. Töö on ainult väikeseks katseks lähendada nõukogude tegevuse olemust kaasajal ega ammenda kaugeltki kogu probleemi sügavust.

I P E A T Ü K K

LENINLIKE DEMOKRAATIAPRINTSIIPIDE RAKENDAMINE

TÄNAPÄEV TARTU LINNA TSN TÖÖS.

§ 1. Rahvasaadikute töö.

"Kommunistliku ülesehitustöö käigus hakkavad järjest suuremat osa etendama nõukogud, kes on rahva kõikehõlmavad organisatsioonid..."¹⁾ öeldakse NLKP programmis. Erinevalt teistest ühiskondlikest organisatsioonidest esindavad nõukogud kogu rahvast. Praegune, kommunismi laiahaardelise ehitamise periood tähendab nõukogude osatähtsuse järjekindlat tõusu. See on seotud eelkõige sotsialistliku demokraatia igakülgse arendamise ja täiustamisega nõukogude töös. Nõukogude töö otsused on aga saadikute otsused. On selge, et nõukogude töö sisuline paranemine eeldab rahvasaadikute töö parandamist, nende üha aktiivsemat ja ulatuslikumat tegevust majandus- ja kultuurialadel. Rahvasaadiku tegevus on töö nõukogus ühendatud tema kutsetöoga. Seega on rahvasaadikul võimalus mitte ainult nõukogude otsuseid vastu võtta, vaid ka ellu viia, millele V.I.Lenin osutas suurt tähelepanu²⁾. Ühtlasi peab aga igal saadikul, nagu korduvalt oli V.I.Lenin rõhutanud, nõukogude organites olema kindel alaline kohustus.³⁾ NLKP programm, aluseks võttes V.I.Lenini nõuandeid, kriipsutab alla iga saadiku aktiivse osavõtu va-

-
- 1) Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1961., lk. 94
- 2) V.I.Lenin, Teosed, 27, kd., lk. 130
- 3) V.I.Lenin, sealsamas, lk. 130

jadust riigivalitsemise küsimustest."1)

V.I.Lenin kirjutas, et nõukogude riigiorganisatsiooni edasiarendamine peab seisma seejärel aga selles, "...et eranditult kogu elanikkond tõmmataks järk-järgult kaasa nii osavõtule nõukogude organisatsioonist (tööraha organisatsioonide allumise tingimusel) kui ka riigivalitsemise tööst".2) Et nõukogude tööd parandada, aga samuti, et riigivalitsemise kooli teeks läbi rohkem inimesi näeb NLKP programm ette "... igakordsetel valimistel uuendada vähemalt üks kolmandik nõukogude saadikute koosseisust."3)

Tartu linna elanikkond on küsimusest õigesti aru saanud: linna TSN tööst võtab osa endisi saadikuid 55, eemale on aga jäänud 175 saadikut.

On otstarbekohane, et riigivalitsemise kooli läbi teinud rahvasaadikud jääksid pärast oma saadikuvolituste lõppu edasi tegutsema nõukogude aktiivi (kas alalises komisjonis, ühiskondliku instruktorina jne.). Tartu linna TSN aktiivis töötab praegu umbes 1/3 endistest saadikutest. Näiteks, sm. Suur administratiivkomisjonis, sm. Rosenthal sotsiaal-kindlustuse komisjonis jt. Siin läheb nende suuri nõukogude töö kogemusi hädasti tarvis.

Tarvilik on ka kogemuste edasiarendamine vana koosseisu poolt uuele. V.I.Lenin rõhutas korduvalt kogemuste osa riigi valitsemises.4)

1) NLKP programm, lk. 95

2) V.I.Lenin, Teosed, 27.kd., lk.130-131.

3) NLKP programm, lk. 94

4) V.I.Lenin, Teosed, 26, kd., lk.376.

Kogemuste edasiarendamist uuele koosseisule oleks kõige parem organiseerida esimestel istungjärgudel, kus tutvustatakse konkreetset olukorda.¹⁾ Tartu linna TSN praktikas pole seda otseselt kasutatud, ometi tuleks seda teha.

On samuti oluline, et uude koosseisu valitakse kõige tublimad, võimekamad ühiskondliku töö tegijad. Rahva- saadik pole mitte administraator vaid organisator ja rahvahulkade kasvataja.

Kuna saadiku töö sõltub tema sidemetest massiga, avaliku arvamuse²⁾ toetusest, siis peab ülesseatud saadik oma valijate hulgas suurt autoriteeti. Sellised on näiteks sm. Kalle (valimisringkond No 17), sm. Pukk (valimisringkond No 71),³⁾ sm. Kadastik (valimisringkond No 187) jne. Saadiku õige valik sõltub juba hästiorganiseeritud kandidatuuri arutamisest ülesseadmisel. Sellist tõelist demokraatliku tegutsemisvormi tuleks soovitada paljudele asutustele ja ettevõtetele, kuna ta võimaldab vältida halva kandidatuuri valimist saadikuks. Kui aga siiski osutub valituks saadik, kes ei täida talle pandud lootusi, tuleb ta ära kutsuda. V.I. Lenin toonitas eriti selle tõelise demokraatia printsibi rakendamise vajadust⁴⁾. See põhimõte leidis kinnitamist ka NSVL konstitutsioonis, Stalini isikukultuse perioodil aga peaaegu ei kasutatud.

1) Silvel, E., ühiskonna kommunistliku omavalitsuse poole, Tallinn 1961., lk. 91

2) V.I. Lenin, Teosed, 27. kd., lk. 181

3) Uuk, E., kaks ühest komisjonist, "Edasi" N IV 64.

4) V.I. Lenin, Teosed, 26, kd. lk. 311

Rahvasaadiku ära kutsumise õiguse osatähtsust, mida V.I.Lenin nimetas "demokraatliku põhimõtte tõelise elluviimise" küsimuseks, ei saa alahinnata. Tuleb ju siin välja vahe kodanliku parlamendi liikme ja rahvasaadiku puhul, kes muidu on mõlemad valitavad (kuigi kapitalistlikus maailmas formaalselt). Just ära kutsumise õiguse puudumine on kodanliku demokraatia formaalse iseloomu vältimatu tagajärg.¹⁾

NSVL ülemnõukogu 1959.a. 3.istungjärgul vastuvõetud seaduses kinnitatakse saadiku ära kutsumise kord. Ära kutsumise kord on küllalt lihtne ja paendlik, mis kinnitati Eesti NSV-s kohalike nõukogude saadikute kohta 1960.a. Iga ühiskondlik organisatsioon või nõukogude kodanik omab õigust agitatsiooniks halvasti töötava saadiku vastu. Ära kutsutuks loetakse saadik siis, kui pool antud valimisringkonna kodanikest hääletab ära kutsumise poolt. V.I.Lenini seisukoht saadiku ära kutsumisest on leidnud kinnitust NLKP programmis, kus on öeldud, et saadik, kes valijate usaldust ei õigusta, tuleb enne tähtaega tagasi kutsuda.²⁾ Tuleks õigeks pidada, et saadiku ära kutsumiseks piisab küllalt tema passiivsusest, lohakusest. Tavaliselt pole sel põhjusel ära kutsumist rakendatud. Tehakse seda vaid seadusterikkumise korral. Näiteks, endine rahvasaadik sm.Nihvelt (valimisringkond No 161) skandaalitses ebakaines olekus kaupluses ning ta tuli saadikust ära kutsuda.³⁾

1) V.I.Lenin, Rahvahulkade kaasatõmbamisest riigi valitsemisse, artiklite kogumik, Tallinn 1963., lk. VIII

2) NLKP programm, lk. 95

3) Selle kohta ilmus G.Kuldvere kirjutis, pealkirja all "Eksitus" Edasi"no-s, kus analüüsiti toimunud juhtumist ning koosoleku töökoahas.

Kui oma rõhuvas enamikus on linnanõukogu saadikud aktiivsed, siis erandeid esineb. Nende passiivsuse põhjuseid uurib TK orgosakond ja kavandab vahendeid selle likvideerimiseks. Tavaliselt kõige rohkem väljendub passiivsus koosökutest puudumises. Näiteks, 9.IV 1964.a. saadikute päevast,¹⁾ kus arutati rahvasaadikute ülesandeid, õigusi ja kohustusi, võttis osa vaid 137 saadikut, mis pole muidugi normaalne. Seni on puudumistest informeeritud asutuste juhtkonda, kus on palutud puudumise põhjus välja selgitada ja sellest vastata. Loomulikult annab see ka tulemusi. NLKP programmis on öeldud: "Nõukogu iga saadik peab aktiivselt osa võtma riiklikust tegevusest..."²⁾ See väljendub

1) nõukogude seaduste ja partei direktiivide kohapealsel elluviimisel, kaasa tõmmates oma valimisringkonna või majavalitsuse elanikkonda, 2) oma valijate ettepanekute ja avalduste võimalikul rahuldamisel ja elluviimisel. Esimesel juhul tagatakse otseselt nõukogu otsuste täitmine saadiku poolt; järelilikult ühendatakse täidesaatev ja seadusandlik võim³⁾, millele V.I.Lenin korduvalt tähelepanu juhtis. Teisel juhul saavutatakse tihe kontakt valijaskonnaga, mis on normaalse töö aluseks. Oma valijate ettepanekute ja avalduste rahuldamisel tuleb saadikul sageli abi otsida täitevkomiteelt. Seepärast on väga tähtis, et saadi-

1) Saadikute päevade protokollid lk. 1-35

2) NLKP programm, lk. 95

3) V.I.Lenin, Teosed, 27, lk. 130

kute-täitevkomitee suhe oleks õigesti organiseeritud. Nii tuleks õigeks pidada rakendatud seisukohta saadikute jutulepääsemisest täitevkomitee juhtivate töötajate juurde igal ajal, mitte aga selleks spetsiaalselt ettenähtud vastuvõtu ajal. Täitevkomitee aparaadi-saadikute suhtest räägib ka saadikute käes olev tõhus vahend täitevkomitee töö kontrollimisel - saadiku arupärimisõigus,¹⁾ mida rõhutati NLKP programmis.²⁾ Tavaliselt kasutatakse seda kontrollitava ettevõtte, organisatsiooni jne. töös esineva puuduse korral, aga ka eriti tähtsa küsimuse lahendamisel, mille puhul on vajalik nõukogu seisukoht. Reeglina peab arupärimisele järgnema vastus kohe istungjärgul. Kui saadikut vastusei rahulda, võib nõukogu anda selle uurida ja selgitada täitevkomiteele või mõnele alalisele komisjonile.

Tartu Linnanõukogu ühel istungjärgul³⁾ esitati arupärimine hiljutiti valminud hoonete ehituslike puuduste kohta. Küsimust arutati täitevkomitees ja võeti järgmisel istungil päevakorda eraldi küsimusena. Istungjärgul räägiti üld-ehitustrusti poolt rakendatud abinõudest vigade kõrvaldamisel. Vastus rahuldab rahvasaadikuid. Arupärimist saab lugeda lõppenuks siis, kui esitatud puudus on kõrvaldatud ja nõukogu otsus ellu viidud. Saadikute ja täitevaparaadi töö õigest jaotamisest sõltub paljuski saadikute aktiivsus riigivalitsemise küsimuste lahendamisel, mida tulebki kogu aeg silmas pidada. Selleks, et teha kokkuvõtteid saa-

1) Kirsipuu, A. Rahvasaadiku arupärimisõigus, Tallinn 1962.

2) NLKP programm, lk. 95

3) ARUPÄRIMINE TOIMUS EELMISE (VI) KOOSSEISU TÖÖ PERIOODIL

dikute aktiivsusest, st. kuidas keegi töötab, jagati välja küsimuslehed¹⁾ (TK poolt), mida saadikud täidavad peale nende volitusaja lõppemist. Peab kohe märkima, et tähtsaja suhtes pole valik tehtud kuigi otstarbekalt. Ta võimaldab kokkuvõtteid teha alles peale (saadiku) tegelikku tööd ning praegu pole garanteeritud, kas kõik küsimuslehed tagastataksegi. Osaliselt aga on võimalik järeldada saadikute aktiivsust juba praegugi, seda just kirjade ja ettepanekute näol. Selle koosseisu poolt seisuga 24.04.64.a. on linnanõukogule rahvasaadikute poolt adresseeritud 39 kirja,²⁾ millest suur osa käsitab valijaskonna korterite taotluse ja remondiküsimusi. Osa neist kirjadest on lahendatud, osa lahendamisel (5). Linnanõukogu istungjärkudel, saadikute päevadel on tehtud rahvasaadikute poolt 34 ettepanekut ja kriitilist märkust (samuti) selle koosseisu poolt, kuni 24.04.64.), millised on läbi vaadatud ja vastavalt olukorrale lahendatud. Kui vaadata aktiivsust sotsiaalsete gruppide järgi, siis saaksime järgmise pildi: kõige kaalukamad ettepanekud on asutuste ja ettevõtete juhtivatelt töötajatelt, siis töolistelt (12 ettepanekut) ja intelligentsilt. Saadikute töö parandamiseks on palju vahendeid. Üks neist oleks ka saadikute omavahe-line töökogemuste³⁾ vahetamine. See toimub istungjärkudel,

1) vt. Lisa No 1

2) Saadikute kirjade registreerimise kaust, alustatud apr. 1963

3) V.I.Lenin osutas suurt tähtsust kogemustele riigiasjade juhtimises, mis omakorda nõuab hariduse täiendamist, näiteks, kõnes I ülevenemaalisel hariduskongressil 28. aug. 1918., Teosed, 28, kd. lk. 70

saadikute päeval, alaliste komisjonide nõupidamistel jne. Siis instrueerivad alaliste komisjonide ja saadikute gruppide esimehed saadikuid paremaist töökogemustest, uutest vormidest nõukogude töös. Kogemuste vahetamist on toimunud ka teiste Eesti NSV linnadega (näiteks, Pärnu, Narva) ja ka teiste liiduvabariikide linnadega (Kaunasega kaks korda). On selge, et saadiku töö saab paraneda teadmiste suurenemisega. Seepärast on linnanõukogu pööranud suurt tähelepanu rahvasaadikute õpetamisele. V.I.Lenin rõhutas, et: "Pole geeniust, kes saaks ehitada uut elu, ilma et ta oleks ülesehitustöös õppinud"¹⁾. Kogemuste õpetamine riigivalitsemise asjades on olnud ka saadikute päevade päevakorras. Näiteks, 9.IV 64 instrueeriti rahvasaadikuid nende õigustest ja kohustustest, mis on aluseks nende igapäevases töös. On arutatud teisigi praktilisi elu-olu küsimusi. Näiteks, 8.X 63. arutati kasvatusküsimusi (alaealiste kuri-tegevust linnas). Arutelu käigus tekkis palju küsimusi, kus sõnavõttudega esines 12 saadikut. 22.XI 63. selgitati korterite jagamise korda, 28.02.64. tutvuti pensionide ja toetuste määramise korraga. Õpetamisel on ka teisi vorme. Pidevalt on rahvasaadikutele soovitatud vastavat kirjandust. Ka on täitevkomitee poolt ostetud erikirjandust saadikute jaoks ning jaotatud teatematerjali mitmesugustes küsimustes. Peale selle õpib:²⁾

1) TRÜ juures asuvas rahvaülikoolis - 37

2) üldhariduslikus koolis - 12

1) V.I.; Lenin, Teosed, 28. kd. lk. 199

2) ANDMED LIIKKAUPSED

3) parteiharidusvõrgus - 31

Esmakordselt valitud saadikuid, kel puuduvad sellealased ühiskondliku töö kogemused, abistatakse ka eraldi: See toimub kas osakonnajuhatajate poolt või mõne teise antud küsimuses teadlikuna rahvasaadiku poolt ühiskondlikul nõupidamisel, saadikute päevadel jne.

Kes aga peaks teostama saadikute õpetamist? On see õige, et sellega tegelevad täitevkomitee aparaadi töötajad, nagu tavaks on kujunenud? Kirjanduses¹⁾ on olnud märkusi selle kohta, et taoline olukorral pole normaalne, kuna nii täitevkomitee töötajad-õpetajad faktiliselt teostavad ka saadikute töö juhtimist. Kujuneb välja pioneerijuhi-pioneeride suhe²⁾. Tuleks lugeda õigeks, et saadikute õpetamisega tegelevad saadikud ise ühiskondlikel alustel, nimetatagu seda õpetamisorganit siis presiidiumiks, kolleegiumiks või kuidas sobivam. Sellise organi paremus seisneb järgmises: 1) rahvasaadik ei tunne enda sõltuvust täitevkomitee töötajast, 2) Täitevkomitee aparaadi töötajad ei pidurdaks rahvasaadiku initsiatiivi ülesnäitamist. 3) Saadiku töö saaks ühtlasi hinnangu sellise kollegiaalse organi poolt. 4) Lõpuks võiks see organ tegeleda ka veel saadikute koormuse reguleerimisega.

Mis puutub saadiku teistesse ühiskondlikesse ülesannetesse, siis tuleks ainult saadikutööd lugeda küllalt oluliseks, ühiskondlikult suure tähtsusega ülesandeks, et

1) Сафиров, Р.А., Районные советы депутатов трудящихся в городах, Москва 1961, lk. 97-98

2) Карапетян Л., Разин В., Советы общенародного государства, lk. 70.

sellele midagi juurde lisada. Näiteks sm. L. Bringson on saadikuna alalise hariduskomisjoni esimees, TRÜ ajaloo-keeleteaduskonna büroo sekretär, kursusehooldaja jne. Muidugi pole see normaalne. NLKP Keskkomitee on korduvalt juhtinud tähelepanu nõukogude töö ja rahvahulkade vahelise sideme tugevdamisele. Oma määrustes "Tõsistest puudustest partei ja riigiaparaadi töös"¹⁾ (1954), "Tööraha saadikute nõukogu tegevuse parandamisest ja sidemete tugevdamisest massidega" (1957)²⁾ jt. näitas NLKP KK tee nende vigade kõrvaldamiseks. Selleks, et tugevdada kontakti valijate-saadikute vahel ning aktiviseerida saadikute tööd, moodustas TSN 1963.a. juunis 15 saadikute gruppi majavalitsuse juurde. Saadikute gruppide moodustamise aluseks on seega territoriaalne printsiip. Igale saadikute grupile kinnitati esimees ning komisjon ise valis sekretäri. Saadikute grupi tegevussfääri kuuluvad heakorra küsimused, majavalitsuste töö kontrollimine ja abistamine jne. Igal saadikute grupil on oma töö plaan,³⁾ mis on kooskõlas ka alaliste komisjonide tööplaaniga. Saadikute grupid on uus vorm nõukogude töös ning selle õigsust kinnitab praktika. Mõningat kasu on aga nende tööst juba märgata. Näiteks töötavad edukalt saadikute grupid sm. Seene juhtimisel (valimisringkond No 40), sn. Kalle juhtimisel (valimisringkond No 17).

1) NLKP kongresside konverentside ja KK plenumite resolutsioonid ja otsused, Tallinn 1956, lk. 447

2) NLKP KK määrus "Tööraha saadikute Nõukogu töö parandamisest ja rahvahulkadega sidemete tugevdamisest", Partei-töötaja käsiraamat lk. 445-422

3) Lisa nr. 2

Viimase grupi algatusel on A.Haava tänavale ehitatud laste mänguväljak, istutatud puid jne. Kuna see vorm kutsuti ellu konkreetsest vajadusest (lahendab väiksemaid küsimusi majavalitsuse juures, aktiveerib saadikuid jne.) siis momendil ta õigustab end. Tuleviku suhtes tuleb arvestada ka miinuseid, ¹⁾ mis tulenevad vormi enda spetsiifikast. Need oleksid: territoriaalprintsiiibil moodustamine, kus praegu (kogu) meie elualad korraldatakse ümber tootmisprintsiiibil, täidesaatva momendi puudumise tegevuses, pole kutsutud asendama palgalist aparati; saadikutöö koormamine, kes samaaegselt töötab ka alalises komisjonis jt. Saadikute gruppide töö koordineerimisega tegeleb orgosakond. Et see vorm tihendab sidemeid rahvahulkadega ja tõstab saadikute autoriteeti, selles pole kahtlust. See on aga väga tähtis, kuna sellest sõltub saadiku töö. Üheks sidemeks massidega, mille abil viimane (rahvahulk) kontrollib oma esindajat riigivõimuorganisis on - saadiku aruandekohuslikkus. ²⁾ Samuti virgutab see saadikut ennast aktiivsemalt tegutsema, passiivseile aga tuletab tema ülesannet riigivõimuorganisis meelde. ³⁾ Sel alal on saavutatud küllalt tähelepanu-

1) Mõned autorid suhtuvad saadikute grupi töösse ja tulevikku suure kahtlusega. Võimaldab ju saadikute grupi töövormide sarnasus alaliste komisjonidega viimastelt oma tööülesandeid veeretada saadikute grupile, nn. koordineerimise tähe all. Sellisel seisukohal on näiteks vt. , Л. Караптян , В. Разин, Советы общенародного государства, lk.106.

2) NLKP programm, lk. 95.

3) V.I.Lenin on osutanud korduvalt sellele tähelepanu, et mass oma esindajat kontrolliks, vt. Teosed 27, kd, lk.187

väärseid kogemusi. Tartu Linnanõukogu saadikute aruandlus toimub nii saadikute gruppides, alalistes komisjonides, kui ka oma tootmiskollektiivis. Viimasega kontrollib kollektiiv oma esindajat nõukogus; ühtlasi aga saavad teised kollektiivi liikmed vajalikke kogemusi, kuna neid võibolla esitatakse saadikuks teine kord. Ka antud kollektiivi parteiorganisatsioon ja administratsioon saavad sellisel juhul saadikule abi anda kui see vajalikuks osutub. Saadikute töö intensiivistamine nõuab kõigi töövormide edasist täiustamist. Näiteks on Tartu linnanõukogu saadikute vastuvõtmise kord muutunud. Iga saadik võtab valijaid vastu nüüd majavalitsuse juures, sest see on valijaile kõige lähem. Samuti aga ühendatakse siin saadiku vastuvõtt majavalitsuse vastuvõetuga, mis kergendab küsimuste lahendamist. Nii, saadikute aruannetega alaliste komisjonide raames, saadikute gruppides ning asutustes ja ettevõtetes on põhiliselt suudetud informeerida kogu linna elanikkonda TSN tööst. Aasta (1963) lõpul oli rahvasaadikutest aruannetega esinenud 218, mõned saadikuist polnud saanud esineda olulistel põhjustel, nagu dekreetpuhkus 3, alles uuesti juurde valitud saadikud 4, pikemaajaline komandering 2. Nende esinemine on toimunud ja toimub praeguse, 1964.a. alguses 104. Seega on saadikute ning rahvahulkade side olnud küllalt pidev. Rahvasaadikuning massi

1) V.I. Lenin on osutanud korduvalt sellele tähelepanu, et mass oma esindajat kontrolliks, vt. Teosed, 27, kd. lk. 187 jne.

2) ÜLELIPULISES MASTANDIS TUTVUSTAB NÕUKORUPE TEEVUSE TÜRBEETLISI JA PRAKTILISI PROBLEEME AJAKIRI „SOVETÕ DEPUTATOV TRUPJASTSIHSJA“ MIIS HAKKAS ILMUMA 1957 A. VT. AJAKIRIJA „SOVETÕ DEPUTATOV TRUPJASTSIHSJA“ VÄLJANDMISEST NLKPOTSUS 1957 A. 7 MAIL, PARTEITÖÖTAJA KÄSIKIRJAST, TALLINN 1958, lk. 425.

sidet aitavad tugevdada ka valijate juhendid ja ettepanekud¹⁾. Ettepanekute arevstust ja kontrolli teostatakse TK instruktori poolt. Valimiseelsed ettepanekud on antud lahendada osakonnajuhatajaile, on arutatud ka TK istungjärgudel (Näit., 22.03.63.). Jooksvalt saabunud ettepanekutele vastatakse (nagu kord) 20 päeva jooksul. Kui ettepaneku rakendamine pole võimalik instrueeritakse sellest nii saadikut kui valijaid.

Mis puutub aruandekoosolekul esitatud ettepanekutesse, siis neid arvestatakse (registreeritakse) ning võimaluse korral lahendatakse. Oma iseloomult on ettepanekud peamiselt eluolulised, sagedamini seotud elamispiinnaga. Mõningad neist on lahendatavad ka saadikute ja valijate enda abiga. Näiteks Üksikud remondiküsimused majavalitsuste kaudu jne., mida on praktiliselt ka teostatud. Enamik ettepanekuid sõltub aga siiski ^{tõiteu} organeist. Osa ettepanekuist on sellised, mis on küll vajalikud, kuid mida pole võimalik otseselt ellu viia. Näiteks, maja ühendamine linna veevõrku, Puiestee tn. 61-63. See pole võimalik seepärast, et on ebaotstarbekohane rajada veemagistraali enne asfalteerimist. Muide on valijate poolt esitatud ka sobimatuid ettepanekuid. Näiteks mitte hoida Toomemäe nõlvu haljasalana, vaid kasutada ehitusalana, või ehitada sild üle Emajõe Rauda tn. kohal, mida spetsialistide arvates pole

1) Silvet, ühiskonna kommunistliku omavalitsuse suunas lk. 94.

mõttekas teha jne. Nende ettepanekute ebaotstarbekust on püütud ettepanekute esitajaile ka selgeks teha. Rahva informeerimine saadikute poolt ettepanekute täitmisest toimub mitmet kanalit mööda. Näiteks informeeritakse¹⁾ valijate ees aruandluse käigus, saadikute gruppide kaudu majavalitsustes, ajaleht "Edasi" teadetel, peale selle on valijail lubatud osa võtta TSN istungjärgudest jne.

Mida rohkem küsimusi suudavad rahvasaadikud ise lahendada, seda suurem on nende autoriteet, järelkult seda soodsam nende tegevus. TK on püüdnud oma töö korraldamisel seda ka arvestada, soodustades igati saadikute initsiatiivi.

1) V.I.Lenin nimetab asjade avalikkuse ette toomist juba iseenesest määratu suureks reformiks, sest see aitab laiu rahvahulki kaasa tõmmata iseseisvale osavõtule nende küsimuste lahendamisel, mis rahvahulki kõige enam puudutavad, vt. Teosed, 27, kd. lk.181

2. Alaliste komisjonide töö.

V.I.Lenin rõhutas, et igal nõukogu liikmel oleks kindlasti peale nõukogu koosolekutest osavõtmise alaline töö riigivalitsemise alal.¹⁾ Alalised komisjonid²⁾ võimaldavad seda printsiipi ellu viia. NLKP programmis on öeldud: "Kohalike nõukogude alalistele komisjonidele tuleb järk-järgult anda lahendamiseks järjest rohkem küsimusi, mis kuuluvad täidesaatvate organite valitsuste ja osakondade kompetentsi"³⁾. Seepärast on ka linnanõukogulosutanud alalistele komisjonidele suurt tähelepanu. Niisiis, toimub enamiku rahvasaadikute töö ka alalistes komisjonides kõrvuti oma tööga valimisringkonnas. 22.03.63. linnanõukogu (VIII koosseisu) I istungjärgul moodustati ja kinnitati linnanõukogu juurde 13 alalist komisjoni (eelmises koosseisus oli 12 komisjoni). Need oleksid: hariduskomisjon, transpordikomisjon, ehitus- ja remondikomisjon, sotsiaalhoolduse komisjon, kommunaalmajanduse- ja heakorrakomisjon, sotsialistlikku seaduslikkuse komisjon, eelarve- ja rahanduskomisjon, kultuurikomisjon, kaubanduskomisjon, tervishoiukomisjon, kehakultuuri- ja

1) V.I.Lenin, Teosed 27, kd. lk. 130

2) Alalised komisjonid on nõukogude kõige massilisemad organid, kes koosnevad saadikutest (meie vabariigis ka aktiivist) ning on kutsutud nõukogude otsuseid ellu viima. On moodustatud tootmisprintsiibil. Tulevikus, tõenäoliselt asendavad TK aparaati. Sellest lähemalt, vt.

A. Каратын, Разин В., Советы общенародного государства, lk. 87-90.

3) NLKP programm, lk.95

spordikomisjon, elanikkonna elukondliku teenendamise komisjon. Alaliste komisjonide juurde kinnitati ka alaliselt tegutsev aktiiv - 74 liiget, kes võtavad osa komisjonide tööst otsustava hääleõigusega. Alaliste komisjonide tööst kasutatakse ka ühekordset aktiivi, st. Üksikute spetsialistide¹⁾ abi. Seda just põhimiselt kontrollretketel ja teatud küsimuste instrueerimisel. Alaliste komisjonide töö planeerimise aluseks on täitevkomitee tööplaan, mille koostamisest ja läbiarutamisest võtavad osa ka alaliste komisjonide esimehed. Abistamise eesmärgil on mõned komisjonid antud täitevkomitee juhtivate töötajate juhendamisele. Näiteks, juhendab täitevkomitee aseesimees sm.J. Lott

Iga komisjon tegutseb²⁾ vastavalt oma spetsiifikale. Nii on tervishoiu komisjon arutanud polikliiniku kutsehaiguste kabineti tööd, on analüüsitud röntgenijaama tööd, eelkooliealiste lasteasutuste tööd, on kuulatud ära linna-nõukogu otsuseid tervishoiualastes küsimustes jne. Tehtud ettepanekud on suunatud kas antud asutustest kõrgemalseisvale (sama tüüpi) asutusele, või samale asutusele, mille tööd analüüsiti. Näiteks, on tervishoiukomisjoni poolt tehtud ettepanek tervishoiu ministeeriumile organiseerida va-

1) V.I.Lenin rõhutas spetsialistide kasutamise vajalikkust näiteks, vt. Teosed, 28, kd, lk. 355.

2) V.I.Lenin ütles kõnes Petrogradi Nõukogu istungil 4.nov. 1917. "Las nõukogud jagunevad salkadeks ja hakkavad tegelema valitsemisega", Teosed, 26, kd. lk.266. Just alalised komisjonid ongi praegu sellised salgad.

bariigis röntgenoloogilise ja radioloogilise (nn dosio-meetrilisi) aparatuuri remonditöökoda jne. Alalised komisjonid on oma ettepanekute elluviimisele ka konkreetselt kaasa aidanud. Näiteks, hariduskomisjon kontrollis lastesööklate olukorda, leitud puudustest tehtid ettepanekud TK-le ning koos võeti tarvitule abinõud puuduste likvideerimiseks. TK on ka regulaarselt kontrollinud ettepanekute täitmise käiku. Näiteks, tervishoiu ja hariduskomisjoni 1963.a. ettepanekute täitmist kuulati 1964. a. jaan. nõupidamisel. Oleks üsna loomulik, et alaliste komisjonide ettepanekud asutustele või ettevõtetele muutuksid kohustuslikuks siis, kui teatud kindla aja jooksul asutustelt eitavat vastust ei saada.¹⁾ Praktika on näidanud, et alalised komisjonid muutuvad kontrollivatest organitest üha rohkem küsimusi lahendavateks organiteks. Selle aluseks on just alaliste komisjonide organiseerimistöö intensiivistamine. On olnud palju juttu mõnede valitsemisorganite funktsioonide üleandmisest alalistele komisjonidele vastavalt Programmis püstitatud nõudele²⁾. Tegelikult pole selles osa kaalutlustest kaugemale jõutud. Millised siis oleksid need kaalutlused, mõtted? Alalised komisjonid võiksid iseseisvalt lahendada mõningaid täitevorganite töö küsimusi. Näiteks, võiks ehitus-remon-

1) Советское государство и общественность ..., lk.74.

2) NLKP programm, lk. 95

dikomisjon iseseisvalt tegelda kruntide jaotamise, pooleliolevate individuaalelamute ehitamise tähtaegade pikendamisega, sotsiaalhoolduse komisjon¹⁾ võiks tegelda lasterikaste emade autasustamisega jne. Kindlasti pole kaugel see aeg, kus kultuuriosakonna tööd (koosseis 3 inimest) võiks asendada alaline kultuurikomisjon. Kuna küsimuste arutamine on algastmes, siis oleks kasulik teada ka teiste liiduvabariikide praktikat.²⁾ Ses osas tuleks julgelt kaalutleda neid küsimusi ja ka vastavaid samme astuda, mida mujal juba tehtud.³⁾

Mis siis takistab praegu mõningate valitsemisülesannete üleandmist alalistele komisjonidele?

- 1) kõrgemalseisvate organite määrused kohalike organite täpsest kompetentsist (Need tuleks läbi vaadata!)
- 2) alaliste komisjonide enda küpsuse aste, On loomulik, et algatus peaks tulema altpoolt, tuginedes juba alalise komisjoni kindlale teadmisele oma võimetest. Kuna suund on õige, tuleks nõukogul endal konkreetselt otsustada, milline küsimus alalisele komisjonile üle anda.

1) Moskva linnanõukogus on sotsiaalhoolduse ja tervishoiukomisjon ühendatud (1959) ning praktika on kinnitanud selle õigsust, vt. Карапетян Л., Разин В., Советы общенародного государства, 90

2) Бутко, Сулин, Лесогорска, Чисты, "Советы депутатов трудящихся", 1962 № 5, lk.31.

3) Näiteks Lvovis anti tervishoiuosakonnad üle alalisele komisjonile jne. vt. Карапетян Л., Разин В., Советы общенародного государства, lk. 100-102.

Kas alaline komisjon saab oma otsustele kohustusliku jõu, st. kas ta muutub täidesaatvaks organiks? Programm vastab sellele jaatavalt, sest on ju öeldud: "...alalistele komisjonidele tuleb järk-järgult anda lahendamiseks järjest rohkem küsimusi, mis kuuluvad täidesaatvate organite valitsuste ja osakondade kompetentsi." ¹⁾ Seoses sellega tõuseks alaliste komisjonide autoriteet, juhtivatel töötajatel tuleks neid arvestada kui võimu esindajaid. Ka alaliste komisjonide liikmed ise hakkaksid end tundma riigitegelastena, st. üha suurem osa elanikkonnast loeks riigiküsimusi rohkem lähedasemaks asjaks. Et selline akt võimaldaks vähendada palgalist riigiaparaati on selge. ²⁾ Seega on alaline komisjon kõige perspektiivikam organ üleminekul kommunistlikule omavalitsusele. Ses osas on ka juba midagi ära tehtud. Alalistele komisjonidele on antud õigus välja anda kohustavaid otsuseid küsimuste kohta, mis on seotud nõukogu otsuste täitmisega. Seega, kohustuslik õigus nõukogude töö lõikes. See muudatus tehti meie vabariigis vana alaliste komisjonide põhimääruses (1957) No 10 punkti koh-

1) NLKP programm, lk. 95

2) E. Silvet oma töös "Ühiskonna kommunistliku omavalitsuse suunas" pole nõus, et alalistele komisjonide otsustele antaks kohustuslik jõud. Seda põhjendatakse senini saavutatud eduga organiseerimistööl, kus kohustuslikku jõudu otsustel pole olnud. Ilmselt peab E. Silvet silmas kaugeleulatuvat eesmärki, kus küsimused lahendatakse ainult veenmisega.

ta ENSV Ülemnõukogu seadusega 26.X 63. Samuti õigus nõukogu ja alalise komisjoni otsuse mittetäitmise pärast asutuste juhtivate töötajate poolt neid sundida sellest aru andma omab küllaltki suurt tähtsust. Võib arvata, et need on vaid esimesed sammud alaliste komisjonide õiguste lahendamise osas. Ei saa ju rääkida palgalise aparadi vähendamisest kui ses suhtes midagi radikaalsemalt ära ei tehta. On kirjanduses olnud ^{räägitud} juttu ka koolide direktorite, lasteaedade juhatajate, kinoteatrite direktorite, samuti ka ühiskondlike organisatsioonide juhtide (majavalitsuse esimeeste, ühiskondlike osakondade ja nõukogude esimeeste jt.) kinnitamisest alaliste komisjonide poolt¹⁾, mis tunduvalt tõstaks nende autoriteeti. Peale XXII kongressi on alaliste komisjonide töö tunduvalt intensiivistunud, mis on kaasa toonud uute töövormide tekke. Näiteks, alaliste komisjonide vahelise sideme tugevdamiseks on läbi viidud ühiseid nõupidamisi. Nii toimus kaubanduskomisjoni ja hariduskomisjoni ühine nõupidamine, kus arutati koolide sööklate olukorda. Sellise vormi tähtsust ei saa alahinnata: ta võimaldab lahendada mitmete osakondade ja valitsuste ülesandeid ilma keerulise paberliku asjaajamiseta. Teiseks, vormiks, mis on juurdunud alalise komisjonide töösse, on ühised väljasõidukoosolekud. Näiteks toimus tervishoiu ja kommunaalmajanduse komisjoni ühine väljasõidu istung linna kliinilise haigla ruumes, kus arutati haigla

1) Карапетян^A, Разин^B, Советы общенародного государства,

veega varustamise olukorda. Selle vormi kasutamine eesmärgiks on kaasa tõmmata rohkem rahvast konkreetse asja arutamisel. Võiks veel nimetada alaliste komisjonide laiendatud nõupidamisi, kus (selle) tööst võtavad osa ka osakonnajuhatajad, arutatava asutuse juhataja ja lai aktiiv jt. See võimaldab lahendada osakondade ja alaliste komisjonide tööd, mida ongi vaja (tulevikus) jälgida.

Alalistes komisjonides kõrvuti saadikutega laialdase aktiivi kasutamine on Eesti NSV omapära¹⁾ Praktika kinditab iga päevaga selle õigsust ning kõrvaldab väärmõtte nagu pidurdaks aktiiv saadikute initsiatiivi. Heaks näiteks sellest on tervishoiukomisjoni tegevus (esimees sm. Tamm), kuhu kuulub umbes 50 aktivisti. Komisjon on ära teinud suure töö, mida on korduvalt analüüsitud ka ajalehes "Edasi". Näiteks, sm. Tamme artiklist "Mis on tehtud, mis tegemata"²⁾ nähtub kujukalt kui lai on komisjoni tööpõld. Artiklis kritiseeritakse täitmata ettepanekutes süüdi olevaid isikuid ning otsitakse paremaid teid tuleviku tööks. Komisjoni autoriteeti on tõstnud ka väljasõidukoosolekud tervishoiuasutustesse. Näiteks, toimusid väljasõidukoosolekud tuberkuloosisanatooriumi, tervishoiutöötajate majja jne., kus kohapeal arutati ja lahendati töö kitsaskohti.

1) Советское государство и общественность ... lk. 76.

2) Tamme, mis on tehtud, mis tegemata "Edasi" № 35, 28. II 63. a.

Uue vormina on rakendatud ka komisjonide aruandeid elanikkonnale, kus esineb komisjoni esimees.

Võib tekkida küsimus, kas alaliste komisjonide töös ei esine dubleerimist. Nii võiks ju näiteks õpilaste toidustamise küsimust väikese vahega arutada nii tervishoiu, haridus- kui kaubanduskomisjon. Seda tehaksegi ühistel koosolekutel, mis on palju efektiivsemad, kui üksik komisjoni koosolek, suudaks olla. Paljudes spetsiifilistes küsimustes aga kordumist pole¹⁾. Peamine suunav ja koordineeriv osa alaliste komisjonide töös on muidugi täitevkomiteel, kes juhindub partei otsustest ja seisukohtadest. Praktiliselt tehakse seda istungjärkude vaheajal, kuigi seadusandlus seda ette ei näe. Oleks vajalik ka täitevkomiteed ja alalisi komisjone organisatsiooniliselt lähendada. Praegu on kujunenud olukord, kus alaliste komisjonide esimehed teevad istungjärkudel täitevorganite aruannetega paralleelselt kaasettekande, esinevad informatsioonidega otsuste täitmisest jne., st. võtavad osa täitevkomitee tööst, kuhu ise ei kuulu. Tuleks õigeks pidada seisukohta alaliste komisjonide esimeeste automaatset kuuluvust täitevkomitee koosseisu neil istungeil, kus arutatakse alalise komisjoni profiiliga asutuse või ettevõtte tööd.²⁾ Peavad ju alalised komisjonid hakkama lähemas tulevikus lahendama järjest

1) Siiski võiks mõelda tervishoiu ja sotsiaalhoolduse komisjoni ühinemisele, kuna seal kõige rohkem arutatavad küsimused kattuvad.

2) Pole ju mõtet näiteks puht haridusküsimuste arutamisel peale hariduskomisjoni esimehe kutsuda sinna alalise transpordikomisjoni või teiste alaliste komisjonide esimehi kellel endalgi on tööd küllalt.

rohkem täitevorganite töö küsimusi, see aga nõuab kogu selle töö keerukuse tundmist, mida pole muidugi võimalik saavutada ilma nende organisatsioonilise lahendamiseta. Alaliste komisjonide tegevuse laiendamine asetab nõukogu ette ülesande oskuslikult ühendada palgalises aparaadis töötavate spetsialistide tegevus alalise komisjoni aktiiviga. Muide, spetsialistidest alalistes komisjonides. Brošüüris "Rahvasaadikud jutustavad" kirjutab A.Tedermaa Elva rajoonist¹⁾ nagu poleks väide, et alalis komisjoni edu sõltub spetsialistide rohkusest, sugugi kinnitust leidnud. See sõltub muidugi komisjoni iseloomust ja on vaieldav. Tarvis on ühendada spetsialistide teadmised alaliste komisjonide organisatsiooniliste tegevusega, - selles on praegu küsimus, aga sõltub see muidugi komisjoni enda oskusest. Näiteks, kontrollifunktsioonide täitmisel, mis on üheks tähtsaks lüliks alaliste komisjonide tegevuses, on küllalt vajalik oma ala spetsialistide olemasolu kontrollgrupis²⁾. On ju alalised komisjonid moodustatud tootmisprintsibiil ja siin ei tohiks muidugi spetsialistide osalahinnata. Teine asi on, kui spetsialist ei taha aktiivselt kaasa töötada. Aga ka siin tuleks leida paendlikum tee ja mitte spetsialiste ignoreerida. Igatahes,

1) A.Tedermaa Väide, mis pole leidnud kinnitamist, Rahvasaadikud jutustavad, Tallinn 1962, lk. 40.

2) V.I.Lenin on korduvalt rääkinud spetsialistide kasutamise vajadust seal kus vaja, vt. näiteks, Teosed, 28., kd, lk. 355.

Tartu Linna TSN alaliste komisjonide praktika kinnitab, et kus on rohkem oma ala spetsialiste ja aktiivsem koostöö kogu ülejäänud komisjoni liikmetega, seal paremad tulemused ka töös.

Paremad alalistest komisjonidest oma töös oleksid: tervishoiu komisjon, kaubanduskomisjon¹⁾, sotsialistliku seaduslikkuse komisjon²⁾, hariduskomisjon jt., kelle tööd on propageeritud ka kirjanduses. Ka ajalehes "Edasi" avaldatakse regulaarselt artikleid (kirjutisi) alaliste komisjonide tööst rubriigis "Alalistes komisjonides". Näiteks, "Edasi" 3.XI 63. No -s käsitatakse kommunaalmajanduse ja elukondliku teenendamise komisjoni töömuresid, 22.X 63. No-s analüüsitakse kultuurikomisjoni töövorme, kus töötatakse 3.sektsioonis 16 saadiku ja 7 aktivistiga jne. See on ka teataval määral tõstnud alaliste komisjonide autoriteeti. Oluline on alaliste komisjonide töös ka nende sise-
ne töökorraldus. On raske soovitada, kui suur peaks arvu-
liselt komisjon olema, see sõltub komisjoni spetsiifikast. Näiteks, on kaubanduskomisjonis 22 liiget, kultuurikomisjonis 16 saadikut ja 7 aktivisti. Komisjonid on jaotatud sektsioonidesse. Näiteks, on kaubanduskomisjonis toidukaupade, tööstuskaupade ja ühiskondliku toitlustamise sektsioon. Selline moodus, kus grupp alalise komisjoni liikmeid tegeleb pidevalt teatud kitsama kaubandusala küsimusega,

1) Varvas, B., Alalise kaubanduskomisjoni tööst, Tallinn 1962, lk. 19-22

2) Veskimäe, E., kohaliku nõukogu sotsialistliku seaduslikkuse komisjon, Tallinn 1963, lk.9,13, 15-17, 18-19,23-29

võimaldab kiiremini seda ala tundma õppida ja sellesse süveneda¹⁾. Vajalik on leida ka otstarbekas töövorm. Näiteks, kontrollimis ülesannete täitmine üksikute saadikute kaupa ei õigustanud end, küll aga andis tulemusi sektsiooni viisi koos spetsialistidega. Oluline on kontrollimisel ka vastava küsimustiku olemasolu, mis hiljem lubab teha üldistusi. Ka kultuurikomisjoni esimehe J. Toomla kirjutises 22.X 63. "Edasi" No -s 258 pealkirja all "Tehtust ja kavatsetavast" märgitakse, et tööülesannete lahendamine sektsioonideta oleks raske. Sektsioonid selgitavad üksikuid küsimusi komisjoni koosolekuks või lahendavad iseisvalt, mida (komisjoni koosolekul hiljem) läbi vaadatakse. Retsepti töövormide kohta anda ei saa, selle peab alaline komisjon ise leidma arvestades konkreetseid tingimusi. Muidugi peab olema komisjonil selged põhiülesanded, millest sõltub reaalne, kooskõlastatud ja perspektiivne tööplaan.²⁾ kvartalis, kus igale linnale oleks kohustus määratud.

1) Varvas, B., Alalise kaubanduskomisjoni tööst, Tallinn 1962, lk. 22

2) ~~Sotsialistliku~~ **TRANSPORDI** alalise komisjoni tööplaan 1964, II kv., vt. lisa No **3**

3. Täitevorganite tegevusest.

Väga suur tähtsus nõukogude tegevuses on täitevkomitee ja ta aparaadil, sest sõltub ju iga küsimuse edukas lõpplahendus täidesaatmise organiseerimisest. Tartu Linna TSN TK juhendub oma tegevuses leninlikest ¹⁾ nõudmistest nõukogu töö suhtes ja parteilistest otsustest ²⁾, leides neile konkreetsetes oludes loova tõlgenduse. Tartu Linna TSN Täitevkomitee koosneb 15 liikmest, neist 4 juhtivat liiget (esimees, kaks aseesimeest, sekretär) ja 11 lihtliiget.

Täitevkomitee aparaati kuulub 17 osakonda, neist kaks töötavad ühiskondlikel alustel: transpordi ja organiseerimisosakond. Oma sotsiaalselt koosseisult on nad tööliste ja intelligentsi esindajad, kes on tihedalt seotud rahvaga. Oma haridusliku taseme järgi on juhtiva kaadri olukord järgmine: kõrgema haridusega 16 töötajat, lõpetamata kõrgema ja keskharidusega 9 töötajat, algharidusega 2 töötajat.

Täitevkomitee aparaat koosneb enamasti noortest töötajatest, on teovõimeline ja saab oma tööga hästi hakkama. Kui räägime nõukogude aparaadi töö täiustamisest, siis mitte seepärast, et see oleks halb, vaid sellepärast, et kaasaeg nõuab üha rohkem, arvestades üleminekut kommunistlikule omavalitsusele.

1) Vt. näiteks V.I.Lenini Programmi projekti mustandvisandit (10 teesi nõukogude võimu kohta), Teosed, 27.kd., lk. 129-131

2) vt. näiteks NLKP KK 22 II 57.määrust "Tööraha saadikute nõukogu töö parandamisest ja rahvahulkadega sidemete tugevdamisest, Parteitöötaja kasiraamat, lk.414-422

Täitevkomitee osakonnajuhtajad kinnitatakse nõukogu esimestel istungjärgudel. Tuleb märkida, et see toiming pole täiesti vaba formalismist, sest suur osa koosseisust on uus ega tunne neid isikuid. Oleks õigem kinnitamine organiseerida linna selle ala spetsialistide ja laia aktiivi osavõtul. Oleks ka parem, kui osakonnajuhatajad oleksid saadikud, kuna see võimaldaks kergesti nende äraikutsumist, kui tööga hästi hakkama ei saada.

Mis puutub kogu Täitevkomitee palgalisse aparati, siis isevähenemise tendentsi tal pole. Aparati tuleb vähendada teadlikult, arvestades konkreetseid olusid. NLKP Programmis¹⁾ juhitakse sellele tähelepanu, kuna see võimaldaks rahval suuremal määral osa võtta riigi valitsemisest. Võtame näiteks, kultuuriosakonna. See koosneb 3. koosseisulisest inimesest. Samal ajal on linnas mitu kõrgemat õppeasutust, teater, rahvateater, mitu kinoteatrit, muusikakool, kunstikool, mitu suurt raamatukogu ja lugemissaali, mitu muuseumi, klubi punanurka jne. On selge, et 3 inimest selle töö juhtimisega hakkama hästi ei saa, ega peagi saama. Nende inimeste hulk, kes isetegeval alustel antud asutuste tööst osa võtavad on küllalt suur, pealegi on osa asutusi alutatud tsentraalkorral kõrgemalseisvate juhtimisele. Kas poleks õige aeg teha katset kultuuriosakond üle anda alalisele komisjonile, mille koosseis^{us} on küllalt oma ala spetsialiste? Tõenäoliselt, lähemas tulevikus see küsimus ka lahendatakse.

1) NLKP programm, lk. 94

Peamine suund linnanõukogu tegevuses on elanikkonna elukondliku teenendamise, elamufondi remondi ja eksploatatsiooni, territooriumi korrashoiu jt. küsimuste lahendamine. See on vastavuses tootmis- ja ehitustegevuse juhtimise reorganiseerimisel ja selle üleandmisele Rahvamajandusnõukogu kätte (1957) ning partei ja nõukogu organite reorganiseerimisel (1962)¹⁾ Selline põhisuund, kus linnanõukogule jäävad lahendamiseks peamiselt konkreetsed heakorra ja elamufondi küsimused, jätkub ka tulevikus. Kui vaadata linnanõukogu tööplaani (1963.a IV kv.), siis see mõte leiab kinnitamist. Nii on tööplaani võetud: informatsioon linna ehitusorganisatsioonide poolt heakorra säilitamisest ehitusobjektidel, teenindustöökodade rekonstrueerimise plaan a. 1964-65., linna tööstus- transpordi- ja ehitusettevõtete vahelisest sotsialistliku võistluse tulemustest 1963.a.IV kv., aruanne ühiskondliku transpordiosakonna tööst, Tartu kalmistute korrast jne. Kõikide nende küsimuste lahendamisel on laialdaselt kasutatud alaliste komisjonide abi nii jooksva töö probleemide osas, istungjärkude ettevalmistamisel jne. Täitevkomitee ja alaliste komisjonide tihe side väljendub ka selles, et alaliste komisjonide esimehed võtavad osa kvartaliplaani arutamises enne istungit, neile korraldatakse seminare aga samuti võtavad TK töötajad osa alaliste komisjonide koosolekutest jne.

¹⁾ Н. С. Хрущев, Развитие экономики СССР и партийное руководство народным хозяйством, Пленум ЦК КПСС 19-23 ноября 1962 года, стенографический отчет, Москва, 1963, ст. 46.

Mis puutub sidemetesse Rahvamajandusnõukogusse, siis otsest sidet pole. Küll võiksid aga Rahvamajandusnõukogu esindajad sagedamini osa võtma linnanõukogu istungjärkudest. Side Rahvamajandusnõukoguga ei peagi (kajastama) seisma nõukogude organite vahelesegamises operatiivsete tootmisküsimuste lahendamisel. Seal aga, kus arutatakse ülelinnalisi üldheakorra küsimusi, võiks ka Rahvamajandusnõukogu selle vastu rohkem huvi tunda ja neid arvestada.

Väga oluliseks lüliks nõukogu töös on ühiskondlike aluste rakendamine, mis vastab nõukogu ülekasvamisele ühiskonna omavalitsuse organiks. Tuleb hoida kurssi sellele, et palgaline riigiaparaat väheneks -, et töö selles aparatis tulevikus lakkaks olemast eriliseks elukutseks. Riigivalitsemise kunsti omandamise eesmärgil (üha laiemal nõukogude aktiiviga) on täitevkomitee poolt moodustatud ühiskondlikud osakonnad. Nad on komplekteeritud nõukogude aktivistidest ja töötavad tasuta, ühiskondlikel alustel. Nii on Tartu TSN juurde moodustatud 2 ühiskondlikku osakonda:

- 1) ühiskondliku transpordi osakond (sm. Kajandi)
- 2) ühiskondliku organiseerimise osakond (sm. Sildmäe).

Ühiskondliku transpordi osakond moodustati 1961. a. ja kinnitati ta põhimäärus. Ta on lahendanud ka rida konkreetseid küsimusi. Näiteks valmistati ette autobussiliinide pikendamise perspektiivplaani 1962-65. a., tegeldakse pidevalt automajandite ja nende klientuuri küsimustega, on arutatud elanikkonna teenendamist taksodega, valmis-

tatakse ette ja viiakse läbi ohutuid liikluskuid jne. Ometi oleks vajalik liikmete ulatuslikum aktiviseerimine ja plaaniliste küsimuste õigeaegne täitmine.

Ühiskondlik organiseerimisosakond moodustati 22.okt. 1963., põhimäärus kinnitati TK istungil. Organiseerimisosakonna ülesandeks on koordineerida saadikute gruppide, majavalitsuse kaastöö gruppide jt. ühiskondlike alustel töötavate organite tööd, abistades seega TK tööd. Samuti abistab organiseerimisosakond Täitevkomiteed valijate juhiste elluviimisel, kaebuste ja avalduste analüüsil jne. On selge, et ühiskondlik osakond lahendab TK operatiivküsimusi. Kirjanduses on olnud õigustatult juttu paralleelsmi ohust ühiskondlike nõukogude ja alaliste komisjonide töös.¹⁾ Tekib tahtmatult küsimus, mida peab tegema siis alaline transpordikomisjon, kui transpordiosakond on olemas? Milleks on vajalik killustada jõude, kes transpordiküsimustega tegelevad? Põhjus ühiskondliku transpordiosakonna tekkes seisnes vastava alalise komisjoni töö suhteliselt nõrgas tasemes ning vastava koosseisulise osakonna puudumises. Ühiskondliku transpordiosakonna moodustamine ei tohi kaasa tuua alalise komisjoni osatähtsuse vähenemist, see oleks vastuolus programmilise nõudmisega. Praegu seisab ülesanne selles, et nende kahe organi tööd koordineerida ning pidevalt lähendada. Olukord on (praegu) kujunenud selliseks, et ühiskondlik transpordiosakond²⁾ (6

1) Silvet, E., ühiskonna kommunistliku omavalitsuse suunas, lk. 76-77

2) EKP Tartu linnakomitee büroo istungi protokoll No 41, 9-12-20.III 63., lk.32 (Arutati ühiskondliku transpordiosakonna tööd).

liiget, esimees sm. Rajandi) töötab pidevamalt, ning on töös saavutanud paremaid näitajaid. Kuna ta aga töötab hästi, siis pole ka praegu põhjust tema likvideerimiseks ning ühendamiseks alalise komisjoniga viimase aktiivi näol. Nende kahe organi lähendamisest räägib ka fakt, et ühiskondliku transpordiosakonna juhataja kuulub alalise komisjoni koosseisu.

Kuidas lahendatakse see küsimus tulevikus on täitevkomitee oma asi, viimane aga on väga hästi teadlik alaliste komisjonide perspektiivist. Peale ühiskondlike osakondade töötavad ühiskondlikel alustel muidugi täitevkomitee liikmed (lihtliikmed on esinenud rahva ees ettekannetega täitevkomitee tööst). Esimehe asetäitjaid ühiskondlikel alustel pole, kuna seda konkreetne olukord veel ei luba. Näib, et ühiskondlike aluste rakendamine otseselt täitevkomitee aparaadi enda töös pole veel saavutanud vajalikku taset, põhitöö sõltub siiski palgalisest aparaadist. NLKP programmi viidi ka nõukogude organite struktuuri¹⁾ ja kompetentsi täiustamisele. Ses osas tuleks julgemini samme astuda. Näiteks, kas saab pidada normaalseks, et haridusosakonna töötajad peavad tegelema nii finants- kui majandusprobleemidega? Seda võiksid teha teised vastavad täitevkomitee osakonnad (näiteks, finantsosakond), pedagoogid aga saaksid rohkem tegelda koolide õppe ja kasvatustöö^o küsimustega.

1) NLKP programm, lk. 94

Nõukogude töö põhivormiks on istungjärg. Istungjärgud toimuvad regulaarselt iga 2.kuu järele. Laienenud on istungjärgude päevakord. Näiteks TSN V istungjärgu (26. X 63.) päevakorra põhiteemaks¹⁾ oli teeninduskombinaadi "Edu" direktori sm. Veismani aruanne linna elanikkonna elukondlikust teenendamisest ja selle parandamise abinõudest. Kaasaruandja oli sm. J.Loti informatsiooni valijate poolt tehtud ettepanekute realiseerimisest. Viimasega annab täitevkomitee aru oma tööst istungjärgule. On otsitud ka uusi, paremaid vorme istungjärgude ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks. Näiteks, on istungjärgude eel saadetud otsuste projekte majavalitsustesse ning väljastatud ajaleht "Edasi" lisana. See vastab NLKP programmi nõudmisele: "süsteemiks peab saama nii üldriikliku kui ka kohaliku tähtsusega seaduseelnõude ja muude otsuste projektide arutamine töörahva poolt."²⁾ Seega, on V.I.Lenini mõte³⁾ leidnud kinnitamist.

Ka on suur osa istungjärgude ettevalmistamisel alalistel komisjonidel, kes vastavat probleemi kaasaruandjana uurivad.

On toimunud istungjärke ka ilma ettekandjateta. Näiteks,

1) Ajaleht "Edasi" ülevaade Tartu Linna TSN V istungjärgust, Paremini teenendada linnarahvast, "Edasi" No 194 26.X 63.

2) NLKP programm, lk. 96

3) V.I.Lenin, Teosed, 27, kd. lk. 187

kultuuritöö olukorrast, kaubandusküsimuses (26.IV 63.) jne. Siis on rahvasaadikutele saadetud vastavad õiendid teesidega, kus ka probleemi kohta käivad andmed ja faktid on esitatud. Antud vorm aktiveerib istungjärgu tööd tublisti, ning seda on ka kirjanduses propageeritud¹⁾ (sm. Morozov Võrust). Muidugi on mõningates küsimustes vajalikud ka ettekanded, kus on tarvis olukorrast ülevaateid jne. Täitevkomitee peab siin ise lahendama, kus on vajalik ettekanne, kus istungjärg ettekandeta.

Levinud on ka lahtised istungjärgud TRÜ aulas ja EPA-s, kus on näiteks arutatud parasiitluse vastu võitlemist jne. Sellise vormi iseärasuseks on see, et rahvast koguneb tunduvalt rohkem tavalisest, ning et istungjärg ise kulgeb suurema aktiivsuse tähe all, mis seisnes sõnavõttude ja ülestöötatud probleemide rohkuses.

Peale selle korraldatakse ka väljasõidu-istungjärke, mis võimaldab saadikuil tutvuda olukorraga kohapeal, ning kindlustab ka suurema auditooriumi.

Istungjärgude otsused saadetakse majavalitsustesse ja raamatukogudesse, kus elanikkonnal on võimalus nendega tutvumiseks.

Praegu on kujunenud istungjärgude töös välja selline kord, kus otsusele kirjutab alla täitevkomitee esimees ja sekretär, mitte aga istungjärgu esimees ja sekretär nagu

1) Morozov, P., Aruanded rahva ees, Tallinn 1962.

kord ette näeb, See on istungjärgu demokraatia rikkumine (osaliselt) mida peab edaspidi suudetama vältida.

Järjest suuremat kohta leiavad täitevkomitee töös selliste demokraatiaprintsiipide rakendamine nagu täitevorganite aruanded rahvale, täitevkomitee juhtivate töötajate kohtumised¹⁾ valijatega, saadikute ettepanekute arutamine, puuduste kritiseerimine jne. Näiteks, toimus täitevkomitee esimehe sm.Sisaski kohtumine valijatega kammi-vabrikus,²⁾ kus esitati palju küsimusi ja tehti ettepanekuid. Näiteks, bussiliiklemise intensiivistamisest kl.7 - 9 vahel, Kalevi tn. asfalteerimisest jne.).

Täitevkomitee on arutanud ühiselt küsimusi ka EKP Tartu linnakomiteega. Näiteks arutati tulekaitselist olukorda³⁾ linnas jne., mis näitab kriitilisemates küsimustes partei suuremat osa.

Täitevkomitee püüab senisest rohkem tähelepanu osutada ka aparaadi väljaõppele. Nii näiteks, võtavad täitevaparaadi töötajad osa jooksva poliitika seminaride tööst. Aparaadi kvalifikatsiooni tõstmise eesmärgil viiakse läbi aparaadi õppused (2 korda kuus), mis on võetud ka täitev-

-
- 1) EKP Tartu Linnakomitee on juhtinud tähelepanu selliste kohtumiste heale organiseerimisele vastava asutuse või ettevõtte poolt. Seda nõuet rikkus Autobaas No 20, vt. EKP Tartu Linnakomitee büroo istungi protokoll No 37, 9.12.I 63. lk. 37-38
 - 2) G.Kuldvere, Täitevkomitee esimees kohtus valijatega, "Edasi" 24.X 63. No 192.
 - 3) EKP Tartu Linnakomitee ja TSN TK ühine otsus "Tulekaitselisest olukorrast Tartu linnas, ja abinõudest selle parandamiseks", Protokoll No 2, 11.XII 63, lk.41

komitee tööplaani ning kus arutatakse mitmesuguseid teoreetilisi ja praktilisi nõukogude töö küsimusi. Esinenud on õppustel täitevkomitee esimees sm. Sisask, aseesimees sm. Lott, sekretär sm. Keerd jt. Peale selle toimuvad regulaarselt osakondade juhatajate nõupidamised täitevkomitee juhtivate töötajatega. Ka kogemuste vahetamise eesmärgil on kohtunud teiste täitevkomiteede osakondade juhatajatega (kohtumiste raames Pärnu, Narva, Kaunasega).

Peab märkima, et Tartu Linna Täitevkomitee on saavutanud oma töös märkimisväärseid tulemusi. Ajastu aga asetab nõukogu ette järjest suuremat koormust. Selleks tuleb pidevalt täiustada töövorme, leida see ühine joon aparaadi ja ühiskondlike organite (eriti alaliste komisjonide) töös, mis võimaldaksid viimaste eelisarendamise. Kokkuvõtteks tuleb öelda, et Tartu Linna TSN ja täitevkomitee juhinduvad oma töös leninlikest põhimõtetest ja viivad edukalt ellu NLKP programmis püstitatud nõudmisi.

Võiks vaid lisada järgmised praktilist laadi soovitusel:

- 1) reguleerida rahvasaadikute ühiskondlikke kohustusi;
- 2) julgemini praktiseerida passiivsete saadikute ära-
kutsumist;
- 3) moodustada saadikute õpetamiseks saadikute enda organ;
- 4) nõuda saadikutele esitatavate küsimuslehtede varem-
mat tagastamist;

- 5) kaaluda võimalusi kultuuriosakonna üleandmist alalisele kultuurikomisjonile, rahvamalevate nõukogu töö üleandmist sotsialistliku seaduslikkuse alalisele komisjonile, sotsiaalhoolduse ja tervishoiu alalise komisjoni ühendamisest;
- 6) vastava alalise komisjoni esimehe kuulumist täitevkomitee koosseisu, kui arutatakse alalist komisjoni puudutavat küsimust;
- 7) TSN istungjärkude protokollile peab alla kirjutama istungjärgu esimees ja sekretär;
- 8) tugevdada täitevkomitee sidet EKP Tartu Linnakomitee ja Rahvamajandusnõukoguga;
- 9) kaaluda alalise transpordikomisjoni ja ühiskondliku transpordi osakonna lähenemise võimalusi;
- 10) täpsustada täitevkomitee ühiskondlike organite ja ta osakondade kompetentsi.

II p e a t ü k k.

OMAAIGATUSLIKUD ORGANID NÕUKOGUDE TEGEVUSES.

§ 1. Täitevkomitee osakonna poolt moodustatud ühiskondlikud organid.

NLKP Programm nõuab nõukogude tegevuses kursi hoidmist, mille järgi palgaline riigiaparaat väheneks, üha suuremad rahvahulgad aga omandaksid valitsemisvilumusi.¹ Seepärast on nõukogu peale rahvasaadikute osavõtu täitevaparaadi tööst katsetanud uusi vorme elanikkonna kaasatõmbamiseks aparadi töösse. Nende omaalgatuslike organite iseloomustavaks jooneks on nende alaliselt tegutsev koosseis. Aktivistid teevad oma kutsetöö kõrval aparadi töid, kergendades seega täitevorganite koormust.² Seega on laia aktiivi eesmärgiks kergendada täitevorganite tegevust, omada kogemusi ühiskonna asjade juhtimisel. On aga ka selge, et ühiskonna (riigi-) asjade juhtimine eeldab niisugust tegevust, kus kasvõi teatud ringkümneid lahendatakse iseseisvalt. Kas aga saab vaadata kõiki neid organeid nende perspektiivsuse seisukohalt on küsitav, sest oma tegevuses juhitud nad ainult täitevorganite otsestest, täidesaatev funktsioon aga puudub.

Juttu on ühiskondlikest organitest, mis moodustatakse täitevkomitee vastavate osakondade poolt. Nii on linna täitevkomitee osakondade poolt moodustatud 12 ühiskondlikku nõu-

¹NLKP Programm, lk. 97.

²Täitevkomitee peab tuginema oma tegevuses rohkearvulisele nõukogude aktiivile, vt. näiteks, NLKP KK määrus "Tööraha saadikute nõukogu töö parandamise ja rahvahulkadega sidemete tugevdamisest", 22.10.57., Parteitöötaja käsiraamat, Tallinn 1958, lk. 419.

kogu ja 21 ühiskondlikku komisjoni. Peale selle on moodustatud ühiskondlikke organeid täitevkomiteele alluvate osakondade ja asutuste poolt, mida linnanõukogu poolt kontrollitakse. Nii oleks

1) hariduse alal 3 komiteed ja nõukogu, 2) sotsiaalkindlustuse ja tervishoiu alal 3 komiteed ja nõukogu, 3) kaubanduse alal ligi 300 ühiskondlikku kontrolöri, 4) elamu ja kommunaal alal a) majavalitsuste 15 kaastöökomisjoni, 15 majavalitsuste lastevanemate komiteed ja 15 majavalitsuste seltsimehelikku kohut, 5) ehituse alal - ekspertiisbüroo, 6) kultuuri alal 2 linna raamatukogude nõukogu ja O. Iutsu memoriaalmuuseum. Peale selle on linnas 43 rahvamalevat 1986 liikmega, 85 seltsimehelikku kohut 511 liikmega, 1 ühiskondlik rahva- ja lasteraamatukogu, 14 alalt ühiskondlikke inspektoreid. Kokku oleks aktiivi suurus 5133 inimest¹ (suhe linna elanike üldarvuga (77 980, seisuga 1. jaan. 1963.)² 1:15, s. t. iga 15 linna elanik on ühel või teisel alal nõukogude töö aktivist.³ Juba loetelust nähtub, et vorme elanikkonna kaasatõmbamiseks aktiivsesse ühiskondlikku tegevusse on palju ja mitmesuguseid. Osa organeid on aga alles moodustamisel, näiteks muinsuskaitse nõukogu.

Nimetatud tegutsevad ühiskondlikud organid on ära teinud suure töö. Näiteks, ühiskondlik rahandusinspektor⁴ (töötab 1962. a. alates TK rahandusosakonna juures), kelle koosseisu kuulub 57 liiget (vastava ala töötajat ja üliõpilast) on palju kaasa aidanud linna rahandusküsimuste

¹ vt. 1 Lisa nr. 4

² Tartu juht ja teatmik, Tartu 1963, lk. 165.

³ Suhtearv vabariigi keskmisest väiksem

lahendamisel. Nii teostatakse ühiskondlike rahandusinspektorite poolt asutuste ja ettevõtete finantsalast revideerimist ning finantsdistsipliini rikkumiste korral tehakse vastavad ettepanekud puuduste kõrvaldamiseks. Suur osa on rahandusinspektuuril ka linna tulude plaani täitmise ja kulutuste ökonoomse ja sihipärase kasutamise kontrollimisel.¹

Täitevkomitee osakondade juurde moodustatud ühiskondlikud nõukogud arutavad osakonna kompetentsi kuuluvaid küsimusi. Näiteks, tervishoiuosakonna poolt moodustatud meditsiiniline nõukogu (19 liiget), ravinõukogu (13 liiget) jt. võtavad osa osakonna tööplaani koostamisest, suuremate tervishoiualaste massiürituste läbiviimist, kontrollimiste tulemuste läbivaatamist, eesrindlike kogemuste üldistamist ja levitamist jne. Vastavalt oma osakonna töö spetsiifikale arutavad taolisi küsimusi ka haridusnõukogu, kunstinõukogu (kultuuriosakonna juures), kunstinõukogu ehitus- ja arhitektuurinõukogu juures, ühiskondlike autoinspektorite nõukogu, seltsimehelike kohtute nõukogu, invaliidide kodu nõukogu, raamatukogude vaheline nõukogu, klubiliste asutuste vaheline nõukogu. Näiteks, kunstinõukogu² tööst, mis moodustati ehituse- ja arhitektuuriosakonna juurde (TK otsusega Nr. 299), 30. nov. 1962.a. Kunstinõukogusse kuulub 13 ühiskondlikult töötavat oma ala spetsialisti. Töökoosolekud toimuvad 1 kord nädalas (kolmapäeviti). Arutatakse asutuste ja ettevõtete välis- ja sisekujunduse küsimusi, linna haljasalastamist jne. Kunstinõukogu valminud projektid vaatab

¹ RAHANDUSINSPEKTUURI KOOSOLEKUTE PROTOKOLLID, ALUST. apr. 1963

² KUNSTINÕUKOGU KOOSOLEKUTE PROTOKOLLID, ALUST. mai 1963

läbi ja kinnitab linna peaarhitekt (õigus kinnitamiseks kunstinõukogul puudub). Kunstinõukogul on tihedad sidemed ehitus- ja arhitektuuriosakonna teiste ühiskondlike organitega (arhitektuurikomisjon, ekspertiisigrupp). Näiteks, vaadati läbi koos arhitektuurikomisjoniga 1.mai puhul majade fassaadide kaunistamine kord jne. Sidemed on ka "Edasi" toimetuse ühiskondliku kvaliteedi nõukoguga, kunstinõukoguga (kultuuriosakonna juures, haljastamise küsimustes metsamajandiga jt. Dubleerimist töös kunstinõukoguga kultuuriosakonna juures ei esine, kuna arutatavad küsimused on teistsugused. Abi on antud kavaljaspoole linna. Näiteks Nõo Keskkooli haljastamisel jne. Kunstinõukogu on ka esitatavaid projekte tagasi lükanud. Näiteks, 28. märtsil k.a. ühe kommunaalehituse kohta, 30. märtsil k.a. ühel individuaalehitajal jne. Mõningal määral raskendab nõukogu tööd kontrollitavate objektide alluvuskompetents. Näiteks, on raskusi raudtee majavalitsusega, kes ei hooli suurt esitatud nõudmistest. Linna peaarhitekt sm. Reissari sõnade järgi õigustab see ühiskondlik organ end igati.

V.I.Lenin nimetas tähtsaks kõigi kodanike vajadust osa võtta kohtupidamisest.¹ Ka NLKP programmis² räägitakse kohtupidamise demokraatlike aluste

Üheks vormiks, kus laiemad rahvahulgad võtavad osa kohtupidamisest on seltsimehelikud kohtud. Aktiivselt tegutseb linnas ühiskondlikel alustel seltsimehelike kohtute nõukogu, kes koosneb 9 liikmest, esimees sm.Koort).

Seltsimehelike kohtute nõukogu moodustati 16. nov.

¹ V.I.Lenin, Teosed, 27.kd., lk.111.

² NLKP Programm, lk. 98.

1962.a. Ta ülesandeks on kõigi linnas asuvate seltsimehelike kohtute töö kontroll ja koordineerimine. Seisuga 21.III 64 tegutses Tartu linnas 90 seltsimehelikku kohut, neist 15 majavalitsuste juures. Nende moodustamise aluseks on sügavalt demokraatlikud põhimõtted. See väljendub selles, et kohtu koosseis valitakse kollektiivi üldkoosolekul üldise otsese ja avaliku hääletamisega, ning et kandidaatide esitamise õigus on ühiskondlikel organisatsioonidel ja kollektiivi igal liikmel.

Seltsimehelike kohtute nõukogu on korraldanud kaks ülelinnalist seltsimehelike kohtute ja a/ü aktiivi seminari, läbi viinud kõigi linna seltsimehelike kohtute revideerimise jms. Läbi on vaadatud 637 asja, neist 250 majavalitsuste juures. Hästi töötavad H.Heidemanni nimelise trüki- kaitse, autobussi- ja taksopargi jt. asutuste seltsimehelikud kohtud.

Esineb aga ka puudusi. Nii pole veel kõigis linna asutustes seltsimehelikke kohtuid. Näiteks, NSVL Riigipanga Tartu osakond jt. Paljudes kohtutes puuduvad arvelduste registreerimise raamatud, mitte alati pole asutuste a/ü komiteed vajalikul määral kohtute tööd juhendanud, kuigi põhimäärus seda ette näeb jne.

Võib tekkida küsimus, miks moodustati seltsimehelike kohtute nõukogu, kui samalaadsete küsimustega võiks tegelda ka sotsialistliku seaduslikkuse alaline komisjon. Kui võrrelda seltsimehelike kohtute nõukogu põhimäärust¹ ja sotsialistliku seaduslikkuse komisjoni tööplaani (Näiteks, 1964.

¹ seltsimehelike kohtute nõukogu põhimäärus, TSN TK otsus 46, 21.II 64
TSN. Otsuste Protokollid, ALUSI. märts 1963

II kv. tööplaan), siis dubleerimist töös ei saa olla. Käsitatavate küsimuste kompetents on erinev. Ometigi võiks mõelda nende organite omavahelisele suhtele tulevikus, silmas pidades alalise komisjoni perspektiivsust.¹ Kas on vajalik kohene reorganiseerimine, kui seltsimehelike kohtute nõukogu oma tööga hästi hakkama saab,² on iseasi.

Kuna nõukogude riikluse peasuund on rahvahulkade kaasa-tömbamine riigivalitsemisest, siis kõik nõukogu organid, mis seda teevad, on suuremal või vähemal määral vajalikud. Ometi tuleb arvestada, millised neist organitest on demokraatlikumad, kes hakkavad tulevikus asendama palgalist aparati.

¹ Kuigi ühiskondlikud nõukogud on moodustatud masside aktiivsemaks kaasatömbamiseks riigiküsimuste lahendamisel, ei saa neid vaadelda kui nõukogude demokratiseerimise peamist vahendit. On paradoksaalne, et linna seltsimehelikud kohtud moodustatakse kõige demokraatlikumal teel, nende juhtiv organ aga komplekteeritakse. NLKP programmis rõhutatakse valitavusprintsipi kui ühe sotsialistliku demokraatiaprintsiibi väljendamise vajadust. Ühiskondlikud nõukogud aga kutsutakse ellu aparadi poolt ja isegi mitte linnanõukogu saadikute poolt.

Sageli kasutatakse ühiskondlikes nõukogudes ka endisi aparaditöötajaid; ühiskondlike aluste rakendamise mõte aga nõukogude tegevuses seisneb selles, et üha uued inimesed sellest osa võtavad. Samuti pole ühiskondlike nõukogu liikmed delegeeritud, s.t. nad pole läkitatud ega volitatud ühegi ühiskondliku organisatsiooni poolt. See aga tähendab, et ühiskondliku nõukogu koosseis ei pea üldse vahetuma, on piiramatu tegutsemisajaga. Muidugi võib igalüks sealt ära minna, sest kohustuslik see pole. On selge, et see pole päris loomulik. Arvesse võttes seda, tuleks neis organites näha ajutist vormi nõukogude aparadi töö kergendamisel ja rahvahulkade aktiviseerimisel.

Kui aga organ töötab hästi, nagu näiteks kunstinõukogu ehitus- ja arhitektuuriosakonna juures, siis ta ka momendil ennast õigustab.

² EKP TARTU LINNAKOMITEE ON OSUTANUD SAGEHI TÄHELEPANU SELTSIMEHELIKE KOHTUTE TÖÖ KÄRANPAMISELE, vt. NÄITEKS EKP TARTU LINNAKOMITEE BÜROO ISTUNGI PROTOKOLL N° 10, 26. IV 64.

Teiseks (ühiskondlike nõukogudega sarnaseks) vormiks elanikkonna kaasatõmbamisele nõukogude töösse ühiskondlikel alustel on väga mitmesugused ühiskondlikud komisjonid. Osa neist komisjonidest on moodustatud kõrgemalseisvate organite otsuste alusel (näiteks, alaealiste asjade komisjon, järelvalvekomisjon, administratiivkomisjon) ning nende ülesanded ja õigused on vastavas põhimääruses ette nähtud. Osa on aga moodustatud Täitevkomitee enda algatusel (kodu-uurimise komisjon, arhitektuurikomisjon jt.). Üldse on Täitevkomitee juures 21 komisjoni. Nad moodustatakse osakondade poolt ja vastavalt sellele abistavad üht või teist osakonda nende töös. Ka kontroll komisjoni tegevuse üle langeb vastavale osakonnale-moodustajale. Mõnede komisjonide tööst võtavad osa ka rahvasaadikud (näit., administratiivkomisjoni tööst 3 saadikut) (Seega, nagu teatud sarnasus alalise komisjoniga, ainult saadikute ja teiste liikmete suhe on vastupidine).

Vaataksime administratiivkomisjoni tööd. Komisjon on 9-liikmeline ning tegeleb selgitustööga elanikkonna hulgas nõukogude seaduslikkuse, avaliku korra ja sotsialistlike ühiselu reeglite täitmise kindlustamiseks. Komisjon ise koosneb inimestest, kellel on suured praktilised kogemused pedagoogilise ja kasvatustöö alal (4 pedagoogilisel alal töötajat). Komisjoni konkreetne töö koosneb kahest osast:

- 1) profülaktiline osa (loengud, vestlused ettevõtetes jne.)
- 2) töö otseste seaduserikkujatega.

Loengud on olnud järgmise sisuga: "Nõukogude pass" (40-45% esitatud materjalidest passimäärustiku rikkumise kohta), "Avalikkuse osa meie inimese kasvatamisel", "Alko-

hol ja kuritegevus Tartu linnas", "Kommunismiehitaja moraalkoodeks ja igapäevane elu" jt. Üldse loengut.

Loengute eesmärgiks on juba eos vältida kuritegevust. Tihedam peaks olema komisjoni ja ettevõtete side. Selleks tuleks korraldada väljasõiduistungeid korrarikkuja töökohta. Siiski on töö korrarikkujatega olnud märkimisväärne. 1963.a. vaadati läbi õiguserikkumist. Enamus üleastumise juhtumeid esineb passimäärustiku rikkumise osas (40-45%) aga ka linna täitevkomitee otsuste ja teiste eeskirjade rikkumist.

Karistuste määramisel on kinni peetud seadustes ettenähtud korrast, kusjuures rahatrahvi koheldamisel arvestatakse nii üleastumise raskust, isiksust, tema varanduslikku seisukorda, s.t. lähenetakse küsimusele diferetseeritult.

Karistused registreeritakse erilises zurnaalis:

Näit. väljavõte zurnaalist

Jrk. nr.	Sisse- tuleku kuup.	Õiguserikkuja nimi	Õiguserikkuja ametkoht	Üleastumise sisu	Millal läbi vaadat.	Kohald. vahend.	And. trahvi tasum. kohta
164	6.III 64	Kokus, Anton Aleks.p.	eluk. Vaba 19a	NSVL MN määrus nr. 2883,30. VI 49. (tegeleb keelatud töödusega müüs piltpostkaarte)	18.III 64.	raha- trahv 5 rbl.	Maksitud 31.III 64.

Süsteematiliste korrarikkumiste puhul antakse asi edasi ühiskondlikule kohtule ettevõttes.

Komisjoni seestmistest töökorraldustest. Koosolekud toimuvad 1 kord nädalas (kolmapäeval). Tööplaani ei tehta,

kuna seaduserikkumisi ei saa ette planeerida. Koosolekul vaadatakse materjalid läbi ja arutatakse korrarikkujaid (tavaliselt 8 - 10 koosolekul). Administratiivkomisjoni tööd kontrollib süstemaatiliselt alaline sotsialistliku seaduslikkuse komisjon ja TK aseesimees sm.Lott, kes on komisjoni tööd ka aidanud.

Administratiivkomisjoni tööd on arutatud ka linna-nõukogu istungil 5.nov. 1963.a.Puudustena märgiti vähest sidet laia aktiiviga (teatamine töökohta), materjalide läbivaatamise tähtaja venimist jt. Oma praeguses töös on neid puudusi arvestatud ning komisjon sm.A.Kivikingu juhtimisel töötab normaalselt.

Aga mitte kõik täitevkomitee osakondade poolt moodustatud komisjonidest pole oma tööga (hästi) hakkama saanud. Nii ei saaks öelda head kommunaalmajanduse ja elanikkonna elukondliku teenendamise osakonna poolt moodustatud: päraldiste hindamise komisjoni, lammutamisele määratud majade ülevaatamise komisjoni, eriti aga *mitte* tuluga soetatud ehituste kohta andmeid kontrollimise komisjoni kohta. Viimane moodustati täitevkomitee otsusega 24. maist 1963. Komisjoni kuulub 13 inimest (1 saadik). Ei saa otse öelda, et komisjon poleks üldse tööd teinud, kuid töö tulemused on väga tagasihoidlikud. Ega siis asjata toodud ära "Edasi" nr.91-s 9.V 64.karikatuur selle komisjoni kohta, kus viimast võrreldakse Don Quijotega.

Komisjoni poolt on läbi vaadatud 254 ekspluatatsiooni mineva maja toimikut, 23 poolelioleva maja (võõrandamisele kuuluva) toimikut ning 26 toimikut signaalide põhjal (augus-

tis 1963.a. toimus Vabariiklik Partei ja Riigikontrolli Kontrollkomisjoni reid, sealt ka signaalid). Kahju ainult, et komisjon ise puudusi ei leia. Kohtusse on täitevkomitee poolt esitatud majade äravõtmiseks 2 (kaks) materjali (kod.Savo ja kod. Sutt), millest 1 tagasi tuli, kuna tunnistajad muutsid kohtus seletusi (kod.Sutti asi). Praegu toimub materjalide täiendav läbivaatamine. Komisjonis on ettevalmistamisel kod. Kuznetsova küsimus, kelle asja kavatakse esitada rahvakohtule (on kindlaks tehtud spekulatsioon korteritega oma pooleliolevas individuaalmajas, ehitusperioodil on ostetud sõiduauto ZIS-110, maja tegelik maksumus 6300 rbl., kulud ei kata tulusid).

Aruannet komisjoni töö kohta kuulati ka EKP Tartu Linna-komitee büroo ja täitevkomitee ühisel istungil, kus toodi välja tõsisemid puudusi töös.¹

Kuigi suhteliselt on komisjoni töö aktiveerunud, ei vasta see kaugeltki vajadusele. Mis siis takistab tulemuste saavutamist? Komisjon kontrollib nii materjalide hankimist kui ka kodanike tulusid majade soetamiseks. Sageli on raske saada andmeid kogu ehitusperioodi kohta, samuti on tavaliselt vöörandamisel oma tunnistajad, kes tema kasuks väidavad; ka elamu tegelikku maksumust on raske kindlaks teha, kuna ühiskondlikus korras komisjon ise pole suuteline seda tegema. On selge, et see abiparaat (komisjon) osakonna juurest kaob kui probleem lahendatakse.

Mis puutub teiste osakondade ühiskondlike komisjonide suhtes, siis on raske öelda, kaua üks või teine samas vormis

¹ E K P T A R T U L I N N A K O M I T E E B Ü R O O I S T U N G I P R O T O K O L L N 8 , 5 I I 6 4 !

eksisteerib. See sõltub nii konkreetsetest elu-olu küsimuste lahendamisastmest, osakonna töökoormusest jm.

Üldse käivad ühiskondlike komisjonide kohta nende perspektiivsuse seisukohalt samad arvamused, mis igasuguse abiaparaadi suhtes (nagu ühiskondlike nõukogude kohta).

Linnanõukogu oma tegevuses praegu otsib ja analüüsib kõiki neid vorme ning lahendab küsimuse tulevikus demokraatlikult ja otstarbekalt.

§ 2. Asutuste ja ettevõtete moodust. ühisk. organid.
Suur hulk linna elanikkonnast on tõmmatud ühiskondlike tööle ka täitevkomiteele alluvate asutuste ja ettevõtete juures moodustatud ühiskondlikes organites. Ka neis organites¹ teevad massid läbi ühiskondlike asjade juhtimise õppimise kooli.

Nii on haridusalal koolide juurde moodustatud lastevanemate komiteed (13 komiteed 411 liikmega), metoodiline nõukogu haridusosakonna Pedagoogilise kabineti kontrolli all, eelkooliealiste lasteasutuste lastevanemate komiteed (17 asutuse komiteed 119 liikmega).

Tervishoiu alal on moodustatud haiglate juures haiglate nõukogud (4 nõukogu 12 liikmega) jt.

Elamu-kommunaalmajanduse ja heakorra alal majavalitsuste kaastöö komisjonid (15 komisjoni 165 liikmega) jt.

Kultuuri alal tegutseb 2 linna raamatukogude nõukogu 44 liikmega, Noortemaja "Sõprus" kultuuri nõukogu 16 liikmega jt.

Peale selle tegutsevad paljudes asutustes seltsimehelikud kohtud ja rahvamalevad (43 asutuses 1986 liikmega).

¹ vt. LISA 4

Ühiskondlikel alustel töötab ka lasteraamatukogu, O.Lutsu memoriaalmuuseum, rahvaülikooli 6 teaduskonna ja 252 ühiskondliku töötajaga ja ühiskondlikud inspektorid 14 elu-alalt.

Need ühiskondlikud organid on oma tegevuses palju head korda saatnud. Näiteks, metoodiline nõukogu, kes moodustati 1963.a. Pedagoogilise Kabineti juures on ära teinud suure töö eesrindlike töökogemuste kooli juhtimisel ja ainesektsioonide töö kontrollimisel. Metoodiline nõukogu koosneb 36 liikmest. Metoodilise nõukogu tööplaanis on selised ülesanded, nagu: õpetaja uurimistemaatika läbiarutamine, ainesektsioonide tööplaanide analüüs, eesrindlike õpetajate nõupidamise organiseerimine, ülelinnaliste kontrollitööde analüüs jt. Sellest organist on Pedagoogilisele kabinetile tõesti kasu, kuna koosneb parematest pedagoogidest, peale selle on nõukogu 36 liikmest 31 ainesektsiooni juhatajat, mis kindlustab ainesektsioonide operatiivse juhtimise.

Häid tulemusi on töös saavutanud ühiskondlikel alustel töötav Tähe tn.lasteraamatukogu. Raamatukogu juhatab koduperenaine Zinavjeva. Lugejaid on üle 1500.

Teoks sai ka O.Lutsu memoriaalmuuseumi avamine ühiskondlikel alustel. Muuseumi juhatab pensionär Nigul. Muuseumi tööst räägivad arvukad sissekanded külalisteraamatus.

V.I.Lenin töös "Kuidas organiseerida võistlust"¹ ja "Nõukogude võimu järjekorpep ülesanded"² jne.kriipsutas eriti alla kontrolli tähtsust. Ja seda mitte ainult majandusliku

¹ V.I.Lenin, Teosed, 26.,kd, lk.367.

² V.I.Lenin, Teosed, 27.kd.,lk.226-229.

otstarbe piirest vaid ka selleks, et kontrollid ise kontrollides kasvaks.¹ Need V.I.Lenini soovitusel omavad kaasajal tohutu ~~sõltuvuse~~^{tähtsuse}. N.S. Hruštšov oma aruande_könes² XXII kongressile nimetas kontrolli masside kommunistliku kasvatuse kooliks. Kontrollivate isikutena on tömmatud ühiskondlikule tööle kaasa lasteaia inspektorid 15), inspektorid haridusosakonna juures 14), inspektorid sotsiaalosakonna juures (7), kontrolörid elukondliku teenindamise alal (44), autoinspektorid (280) jt. inspektorid ja volinikud teiste asutuste juurest. Kokku oleks inspektoreid ja volinikke 553, kes ühel või teisel alal teostavad kontrollifunktsioone. Näiteks on miilitsaosakonna ühiskondlikud autoinspektorid 1963.a. töötanud 31756 tundi ning avastanud kokku 3080 liikluseeskirja rikkumist. Peale selle on peetud elanikkonnale 270 loengut ja vestlust liiklemiseeskirjadest.

Kommunaalmajanduse ja elanikkonna elukondliku teenindamise osakonna 44 kontrolöri on teinud 164 kontrolliretke. Näiteks, on ühiskondlikud kontrolörid Kärdi, Elsa Johannese tr. ja Saar, Silvia Ernsti tr. teostanud Teeninduskombinaat "Edu" juuksuritöökoja kontrollimise 23.apr.1964.a.Kontrollimisel leiti vigu (puuduvad osa peeglitest, lasteosakonna ruumid külmad jne.), millest tehti asutusele ettepanekud. Ettepanekute täitmist kavatsetakse varsti kontrollida. Enamus selle osakonna kontrolöridest töötab hästi, näiteks sm.Pitman, sm. Sock jt.

¹ Kontrollimistööst võivad osa võtta vähem aktiivsed kodanikud, nagu V.I.Lenin soovitas, vt. näiteks Teosed, 30.kd., lk.385.

² N.S.Hrustšov, NLKP KK aruanne partei XXII kongressile, lk.126-127.

On moodustatud ka osakonna koosseisus ühiskondlikel alustel struktuurilisi üksusi, nagu ühiskondlik rahandus-inspektor (ptk.alguses).

Nende vormide tähtsust elanikkonna kaasatömbamisel aktiivsesse ühiskondlikku tegevusse on raske alahinnata. On ka loomulik, et ühiskondliku tegevuse praktika algaks madalamast vormist ja läheks edasi kõrgemateni. Seepärast on ka linnanõukogul (vähemalt) kaudselt nendest organitest kasu kui kaadri ettevalmistajast nõukogude tööle.

Nii täitevkomitee osakondade poolt moodustatud ühiskondlikud organid kui täitevkomiteele alluvates asutustes moodustatud ühiskondlikel organitel on oma osa täita elanikkonna ühiskondliku töö vilumuste kujundamisel, nõukogude aparaadi ja asutuste töö kergendamisel. Ühiskondliku töö vilumused on aga kommunismiehitaja üheks iseloomulikuks jooneks. Seega on neil organeil tähtis koht kommunistlikule omavalitsusele ülemineku ettevalmistamisel.

Lõppkokkuvõte.

Sotsialistliku demokraatia igakülgne arendamine on tarvilik seepärast, et see võimaldab lahendada meie maa rahvamajanduse ja kultuuri ette seatud ülesanded ning valmistab ette tingimusi riigilt üleminekuks ühiskonna kommunistlikule omavalitsusele. See on V.I. Lenini poolt kättenäidatud tee ja meie riikluse arenemise peasuund tänapäeval. Seepärast XXII partei kongressil vastuvõetud Nõukogude Liidus kommunistliku ühiskonna ülesehitamise programm näebki ette: "... sotsialistliku demokraatia igakülgse arendamise ja täiustamise, kõigi kodanike aktiivne osavõtt riigi valitsemisest, majandusliku ülesehitustöö ja kultuuri juhtimisest, riigiparaadi töö parandamine ja rahva kontrolli tugevdamine tema tegevuse üle" ¹⁾. Suur osa on selles täita ka nõukogudel, kellele kuulub esimene koht rahvahulkade aktiviseerimisel riiklikust tegevusest. Selles osas on sotsialistliku demokraatia areng andnud mitmesuguseid vorme.

Nii on sotsialistlike maade ajaloolistest ja rahvuslikest iseärasustest tingituna tekkinud meie nõukogudest erinevad vormid, kuid neil pole printsiipiaalset erinevust V.I. Lenini poolt väljatöötatud põhisuunast.

V. I. Lenin nägi nõukogudes niisugust aparati, mis oma demokraatlikkusega suudab rahvahulki kaasa tõmmata, ning seepärast hindas neid väga. Kuid kogu sotsialistliku demokraatia

1) NKKP programm, lk. 93

täius pole veel ammendatud nõukogude poolt, ning seepärast on nõue väsimatult laiendada ja täiendada nõukogude aparaa- ti. Just seepärast on kavandatud NLKP programmis jagu "Nõu- kogude ja riigivalitsemise demokraatlike printsiipide arene- mine"¹⁾.

Kui vaadata nende (leninlike) demokraatiaprintsiipide ra- kendamist Tartu linnanõukogu töös, siis jõuame järeldusele et nõukogu sammub kindlalt leninlikku teed mööda.

V.I.Lenin rõhutas nõukogude ja nende saadikute aruandlust ja üldse kõigi ametiisikute aruandlust. Ta kirjutas nõudest "esitada kõigi ametiisikute tööaruanded", et anda "partei- tute tööliste ja talupoegade hulgale... võimalus kritiseerida nõukogude asutusi ja nende tööd"²⁾

Tartu linna TSN-s on sellest leninlikust nõudest kinni peetud. Peaaegu kõik saadikud on rahvale oma tööst aru and- nud; samuti käib see nõukogu juhtivate töötajate kohta.

V.I.Lenin kriipsutas alla rahvasaadikute ärakutsumise õiguse rakendamist kui "demokraatliku põhimõtte tõelist elluviimist"³⁾ Ka seda printsiipi on linna TSN-töös rakendatud, kuigi võiks seda julgemini kasutada ka passiivsete saadikute suhtes.

V.I. Lenin pööras suurt tähelepanu riigivalitsemise kunsti õppimisele⁴⁾ Selles osas on linna TSN suuri kogemusi.⁵⁾ Korraldatakse nõupidamisi, kus instrueeritakse parematest töö- kogemustest, soovitatakse ja jaotatakse vastavasisulist kir- jandust, osa saadikutest õpib rahvaülikoolis jne.

1) NLKP programm, lk. 44-48

2) V.I.Lenin, Rahvahulkade kaasatõmbamisest riigi valitsemisele, Tallinn 1963, lk. 220

3) V.I.Lenin, Teosed, 26, kd., lk.311

4) V.I.Lenin, Teosed, 27, kd., lk.111

5) V.I.Lenin rõhutas nõukogude organite enda kogemuste tähtsust riigivalitsemisel, vt. Teosed, 32, kd., lk.374

V.I.Lenin raakis väga tihti, et kogu rahvas peaks järkjärgult õppima riigivalitsemise kunsti.¹⁾ Ka NLKP programm nõuab, et "riigivalitsemise kooli teeksid läbi uued miljonid töötajad"²⁾. See aga saavutatakse ka nõukogu saadikute koosseisu uuendamiselega vähemalt ühe kolmandiku võrra. Antud linna TSN (VIII koosseis) saadikutest on üle kolmandiku uued. Ükskõik millist löiku me ka ei vaataks TSN töös, igal pool märkame leninliku demokraatia printsiipide rakendamist.

V.I.Lenin kirjutas, et "igal nõukogu liikmel oleks ... alaline töö riigivalitsemise alal".³⁾ See on saavutatud praegu alaliste komisjonide moodustamisega, kuhu kuulub enamis rahvasaadikuist. Alaliste komisjonide tööle pööratakse täitevkomitee poolt suurt tähelepanu, kelles nähakse organit tulevikus palgalise aparaadi väljavahetamisel. See vastab täielikult programmiülesele nõudmisele, et alalistele komisjonidele tuleb järkjärgult anda lähendamiseks järjest rohkem küsimusi, mis kuuluvad tätevsaatvate organite valitsuste ja osakondade kompetentsi"⁴⁾ Et rahvasaadikud saaksid veel aktiivsemalt töötada alalistes komisjonides, on programmis⁵⁾ ette nähtud nende perioodiline vabastamine oma tööülesannetest. Linnanõu-

1) V.I.Lenin, Teosed, 28, kd., lk. 374

2) NLKP programm, lk. 94

3) V.I.Lenin, Teosed, 27, kd., lk. 130

4) NLKP programm, lk. 45

5) sealsamas, lk. 45

kogu poolt on kavatsusel nõutada selleks nädalas üks tööpäev. Ka on alalistel komisjonidel praegu suur osa taitevorganite tegevuse kontrollil. V.I.Lenin rõhutas väga aparaadi kontrolli massi poolt.¹⁾ Nii teostavad linna-nõukogu alalised komisjonid kontrolli osakondade üle ja esitavad osakonna töö arutamisel kaasaruande. Seega, on V. I.Lenini mõte iga nõukogu liikme alaliselt tööst riigorganis saanud alalise komisjoni näol konkreetse väljenduse. V.I.Lenin iseloomustas nõukogude aparati kui kõige demokraatlikumat riigiaparati²⁾, mis seisnes rahvahulkade kaasatõmbamises riigi valitsemisest ning aparadi töös esinevate puuduste vastu võitlemise vahendis.

Praegune täitevkomitee ja ta aparaat väljendab rahva tahet, on teovõimeline ning tihedalt seotud massidega. Ta vastab leninlikule nõudmisele "... aparaat peab olema seotud massidega, peab esindama massi ..." ³⁾. Kaasajal, üleminekul kommunistlikule omavalitsusele, on tarvis veelgi täiustada aparadi tööd, näha võimalusi palgalise aparadi vähendamises, mis on NLKP programmis ette nähtud. ⁴⁾ NLKP programmis on räägitud ka sellest, et aparaat peab rahvale arusaadama ⁵⁾, kuna ta teenib rahvast. Täitev-

1) V.I.Lenin, Teosed, 27, kd., lk. 187

2) V.I.Lenin, Teosed, 26, kd., lk. 80-81

3) V.I.Lenin, Teosed, 27, kd., lk. 111

4) NLKP programm, lk. 97

5) sealsamas, lk. 96

komitee aparaat on regulaarselt aru andnud oma tööst linnanõukogus, samuti on täitevkomitee töötajad esinenud rahva ees aruannetega. Bürokratism on linna täitevkomiteele võõras.

Väga tähtis on demokraatia arendamise seisukohalt eranditult kõigi töötajate kaasatõmbamine riigi valitsemisele. See on järk-järguline protsess ja praegu toimumas. Selle protsessi käiku aitab kiirendada elanikkonna osavõtt nii nõukogude tööst kui nõukogudele alluvate asutuste ja ettevõtete isetegevate organite tööst. Tartu Linnas oli 5133 (seisuga 1.I 64) nõukogude aktivisti, st. iga linna 15 kodanik on vähemal või suuremal määral seotud nõukogude tööga. See on suur saavutus ning räägib linnanõukogu töö aktiivsusest ning otstarbekohasusest.

Nõukogude töö edu pandiks on partei suunav ja juhtiv osa. NLKP keskomitee oma määrustes on korduvalt pööranud nõukogude tööle tähelepanu, et korraldada Stalini isikukultusega tekkinud negatiivseid nähtusi. Ka EKP Tartu linnakomitee on juhtinud mõningate nõukogude töö lõikudele erilist tähelepanu. Samuti on täitevkomitee parteiorganisatsioon abistanud töö kitsaskohtade lahendamist. ¹⁾

Aluseks nõukogude tööle on ka NLKP programmi lõik ²⁾. "Nõukogud ja riigivalitsemise demokraatlike printsiipide arenemine", mis näitab kätte tee nõukogude ülekasvamiseks kommunistliku oma valitsuse organiks.

²⁾ NLKP programm, lk. 94-98

¹⁾ vt. PARTIJA ALGORGANISATSIOONI ÜLDKOOSOLEKUTE PROTOKOLLID, alust. 1 jaan 1963, lõpet. 31. det. 1963, 106 lehel.

Juhindudes V.I.Lenini ideedest ja partei näpunäidetest areneb nõukogu üha rohkem demokraatia laienemise suunas. N.S.Hrustõovi ettekandes "Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programmist" näidatakse, kuidas saab kõik kodanikud kaasa tõmmata ühiskonna asjade juhtimisele. See oleks võimalik; "Esiteks, sel juhul, et luua igale töötavale inimesele järjest paremas ainelised ja kultuurilised elutingimused. Teiseks, sel teel, et täiustada rahvaesinduse vorme ja nõukogude valimissüsteemi demokraatlikku juhtimist. Kolmandaks, sel teel, et laiendada kommunismi ehitamise tähtsate küsimuste ja Nõukogude riigi seaduseelnõu üldrahvalikku arutamist.

Neljandaks, sel teel, et igati laiendada rahvakontrolli vorme võimu ja valitsemisorganite tegevuse üle ning täita selle kontrolli mõjukust.

Viiendaks, sel teel, et süstemaatiliselt uuendada juhtivate organite koosseisu, et üha järjekindlamalt ellu viia riigiaparaadi ja ühiskondlike organisatsioonide juhtivate töötajate valitavuse ja aruandluse põhimõtet, järk-järgult laiendada seda kõigile riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide, samuti kultuuriastutuste juhtivatele töötajatele¹⁾. Selline on meie riikluse ja ka nõukogude arengusuund.

1) N.S.Hrustõov, Nõukogude Liidu Kommunistliku partei programmist, Tallinn, 1961, lk. 61-66.

Rahvasaadiku küsimusleht

Sm.

Tartu Linna TSN Täitevkomitee palub Teid sisuliselt vastata alljärgnevatele küsimustele :

1. Mitu korda ja millistes küsimustes Teie esinesite kui rahvasaadik valijate ees ?
2. Mitu korda ja millistes küsimustes Teie võtsite sõna TSN istungjärgudel ?
3. Milliseid ettepanekuid ja millistes küsimustes Teie esitasite istungjärgul ?
4. Millise komisjoni tööst Teie võtate osa ?
5. Mitu korda Teie võtsite sõna ja milliseid ettepanekuid Teie tegite komisjoni koosolekul ?
6. Kui palju valijaid viibis Teie kui rahvasaadiku vastuvõtul kahe aasta vältel, kui palju neist oli töölisi, teenistujaid, õpilasi, pensionäre jt. ?
7. Millistes küsimustes (suuliselt ja kirjalikult) pöördusid Teie poole valijad ? Millist abi Teie nendele osutasite? Mitmel korral Teie isiklikult kontrollisite valija eluolustikuliselt jne. tingimusi ?
8. Milline kontakt Teil kujunes Teied valinud valijatega ?
9. Milliseid nõukogude demokraatia rikkumise, bürokratismi ja paberliku asjaajamise juhtumeid Teie avastasite ettevõtetes, asutustes, majavalitsustes ?
10. Milliseid küsimusi lahendasite Teie kui rahvasaadik oma töökohas ? Mitmel korral ja mis küsimustes Teie tutvustasite TSN otsuseid ja täitevkomitee töös esile kerkinud tähtsamaid

probleeme oma töökoha töötajaile ?

11. Millisel määral Teie suutsite kaasa aidata istungjär-
gul vastuvõetud otsuste ja seisukohtade ellurakendamisele
(näited arutusel olnud probleemide kaupa). Kas ja kuidas Teie
teostasite vastuvõetud otsuste täitmise kontrolli ?

12. Millised on Teie ettepanekud nõukogude demokraatia
printsipiide süvendamiseks ja laiendamiseks ?

13. Millised on Teie ettepanekud Tartu Linna TSN alaliste
komisjonide ja Täitevkomitee ning tema osakondade töö parandamiseks ?

14. Milliseid ülesandeid Teie täitsite TSN ja alalise ko-
misjoni ülesandel ?

15. Millised on Teie arvamused ühiskondlike aluste rakenda-
miseks Tartu Linna majandus- ja kultuurielu juhtimisel ?

Teie perekonna- ja eesnimi, töökoht.

Teie poolt esitatud materjalid on aluseks rahvasaadikute
tegevuse teaduslikule analüüsile, mis võimaldab edaspidi paremi-
ni organiseerida rahvasaadikute tööd.

Küsimustik palun tagastada täitevkomiteele hiljemalt

1.IV 1964.a.

Tartu Linna TSN Täitevkomitee

Tartu Linna TSN Täitev-
komitee Üldosakond.

16. mail 1963.a.

Nr. 23 - 200 eks.

I majavalitsuse saadikute grupi

tööplaan

-
- 1) Maja fassaadide korrastamise vajaduse kindlakstegemine ja selle teostamise ettepanekute tegemine 1964 ja 1965 aastaks.
Tähtaeg : 01.05.64., vastutav saadikute grupp.
 - 2) Hoovide ja väljakute haljastamise vajaduse kindlakstegemine ja tööde läbiviimise organiseerimine 1964.a. suvel.
Tähtaeg : 15.05.64., vastutav kaastöökomisjon.
 - 3). Kaubandusvõrgu remondivajaduse kindlaksmääramine 1965.a. ja ettepanekute tegemine kaubandusorganisatsioonidele.
Tähtaeg : 01.10.64., vastutav saadikute grupp.
 - 4) Laste järelvalvetuse likvideerimiseks kaasaaitamine laste isetegevusringide loomise teel.
Tähtaeg : 01.09.64., vastutav kaastöökomisjon.
 - 5) Tarade ja väravate korrasoleku kindlakstegemine ja ettepanekute tegemine nende parandamiseks ja värvimiseks.
Tähtaeg : 01.08.64., vastutav kaastöökomisjon.
 - 6) Saadikute kohtumiskoosolekute plaani väljatöötamine.
Tähtaeg : 15.04.64., vastutav saadikute grupp
Kohtumiskoosolekute organiseerimine.

/Allkiri/

Alalise transpordikomisjoni I kvartali 1964.a.
tööplaan.

23. jaan. 1964.a.
kell 14.00	1. Tööaegade hajutamise
küsimus	Sm. Sikk
	2. IV kv. sots. võistluste
tulemuste arutamine	kõik saadikud
	3. Informatsioon tööst
valijatega	Sm. Kalle
Sm. Künnap
20. veebr. 1964.a.
kell 14.00	1. Sideasutuste tööst	Sm. Zurakovski
Sm. Beljakov
	2. Informatsioon tööst
valijatega	Sm. Berezina
Sm. Blum
19. märts 1964.a.
kell 14.00	1. Uue liiklusmärgustiku
läbivaatamine	Sm. Kukk
Sm. Toom
Sm. Võsumägi
	2. Informatsioon tööst
valijatega	Sm. Haabmets
Sm. Jurov -
Žuravljev

Komisjoni esimees : (E. Kukk)

A n d m e d

töötajate omaalgatusl. org. kohta Tartu linnas.

Omaalgatusl. organ. nimetus	Organite arv	Osavõtjate arv	Kes moodus- tas
TK ning Tk valitsus- te juures töötavad			
<u>A. ühisk. nõukogud</u>			
1) Haridusnõukogu	1	9	TK haridus- osakond
2) Kunsti-nõukogu TK kultuuriosa- konna juures	1	9	TK kultuuri- osakond
3) Kunstii-nõukogu TK ehituse ja arhitektuuriosak juures	1	13	TK ehitus-ja arhitektuuri- osakond
4) Meditsiiniline nõukogu TK ter- vishoiuosak. juures	1	19	TK tervishoiu- osakond
5) Medits.-õdede nõukogu	1	15	"
6) Ravinõukogu	1	13	"
7) Ühisk. auto- insp. nõukogu	1	17	TK
8) Seltsimehelike kohtute nõukogu	1	9	TK
9) San.-Epidemioloogil. nõukogu	1	15	TK tervishoiu- osakond
10) Invaliididekodu nõukogu	1	7	TK sotsiaalkindl. osak.
11) Raamatukogude- vaheline nõukogu	1	15	TK kultuuriosak.
12) Klubilistevahetus- te vaheline nõukogu	1	17	TK kultuurios.

	1	2	3	4
B. Ühiskondlikud komisjonid				
1) Järevalve komisj.	1		12	TK
2) Alaealiste asjade komisjon	1		13	"
3) Administratiivkomisjon	1		9	"
4) Pensionide määramise komisjon	1		3	"
5) Mittetöise tuluga soetatud ehituste kohta andmete kontrollimise komisjon	1		13	"
6) Päraldiste hindamise komisjon	1		5	"
7) Lammutamisele määratud majade ülevaatuse komisjon	1		5	"
8) Lastesõimesse ja lasteaedadesse vastuvõtmise komisjon	1		11	"
9) Vaimuhaigete patronnaazhkomisjon	1		5	"
10) Ravi- ja profülaktiliste asutuste transporti komisjon	1		7	"
11) Ravi- ja profülakt. asut. kapit.remondi komisjon	1		5	"
12) Arhitektuurikomisjon	1		15	"
13) Kaebuste ja avlduste kontrollimise komisj.	1		3	"
14) Sanatoorse ravi tuusikute jagamise komisj.	1		3	"
15) Laulupeekomisjon	1		19	"
16) Kortterikomisjon	1		11	"

1	2	3	4
17) Erikorterikomisj.	1	9	TK
18) Hariduskomisjon	1	25	"
19) Usukultuse asjade kaastöökomisjon	1	11	"
20) Kodu-uurimise komis- jon	1	38	"
21) Ühiskondlike kont- rolöride komisj.	1	7	"

II TK alluvate asutus-
te (majavalitsuste,
koolide, haiglate,
kultuurimajade jt.)
juures töötavad
ühiskondlikud nõu-
kogud, komisjonid,
komiteed.

A. Haridusalal :

1) Lastevanemate komiteed	13	411	Koolid
2) Metoodiline Nõu- kogu	1	36	TK
3) Eelkooliealiste lasteasut. laste- vanemate komiteed	17	119	"

B.4) Sotsiaalkindlustuse
ja tervishoiu alal

1) Kultuurikomisjon invalididekodu juures	1	7	Invalidide Kodu
2) Haiglate nõukogud	4	12	Haiglad
3) Seltsimehelike kohtute nõukogu haiglate juures	15	105	"

C. Kaubanduse alal

1) Ühiskondlikud kontrolörid	-	300	TK
---------------------------------	---	-----	----

	1	2	3	4
D. <u>Elamu-kommunaal- majanduse ja hea- korra alal.</u>				
1) Majavalitsuste kaastöökomisjonid	15		165	TK
2) Majavalitsuste lastevanemate komiteed	15		75	"
3) Seltsimehelikud kohtud majavalit- suste juures	15		135	"
G. <u>Ehitusalal</u>				
1) Ekspertiis- büroo	1		15	TK
H. <u>Kultuurialal</u>				
1) Linna raamatukogude nõukogud	2		44	Raamatukogus
2) O. Lutsu memoriaal- muuseumi nõukogu	1		8	TK
3) Noorte Maja "Sõprus" kõltsuurinõukogu	1		16	EIKNÜ Linna- komitee
III Rahvamalevad	43		1986	Rahvamaleva Staap
IV Seltsimehelikud kohtud asutuste ja ettevõtete juures	85		511	Asutused ja ettevõtted

V Ühiskondlikud koolid, asutused ja ettevõtted.

Nimetus	Arv	Ühisk. töötajate arv	Osavõtjate arv	Moodustaja
1) Rahvaülikool (6 teaduskonda)	1	252	1400	EKP Tartu Linnakomitee
2) O. Lutsu memoriaalmuuseum	1	8	-	TK
3) Lasteraamatukogu	1	1	1500	"

VI Muud ühiskondlikud omaalgatuslikud organid ja ühiskondlikud töötajad, kelle tegevust suunavad nõukogu organid

A. Ühiskondlikud inspektorid jne.	Arv	Moodustaja
1) Passilaua aktivistid	21	TK Miil.os.
2) Lastetöe inspektorid	5	"
3) Piirkonna volinikud	29	"
4) Operatiivtöötajad kriminaaljälituse osakonnas	6	"
5) Sots. omandi riisumise vastu võitlemise jaoskonna töötajad	4	"
6) Uurijad	2	"
7) Organisaatorid kommete ja traditsioonide juurutamise alal	50	TK
8) Inspektorid haridusosakonna juures	14	"

1	2	3
9) Lastekaitse inspektorid	13	TK
10) Inspektorid sotsiaalkindlustuse osakonna juures	7	"
11) Kontrolörid elukondliku teenindamise alal	44	"
12) Autoinspektorid	280	"
13) Koolikohustuse kontrollimise volinikud	13	"
14) Alaealiste asjade komisjoni ühiskondlikud inspektorid	70	"

Kokku : 5133

K.KJ. NIMISTU

MARKS.-LENIN; KL-D.

- V.I.LENIN, Teosed, 10.kd., Tallinn 1955
V.I.LENIN, Teosed, 23.kd.
V.I.LENIN, Teosed, 5.kd.
V.I.LENIN, Teosed, 33.kd.
V.I.LENIN, Teosed, 27.kd.

И. ЛЕНИН. О работе Советов, сборник документов.
Москва, 1962.

- V.I.LENIN, Teosed, 25.kd.
V.I.LENIN, Teosed, 31.kd.
V.I.LENIN, Teosed, 28.kd.
V.I.LENIN, Rahvahulkade kassatõmbamisest riigi valitsemisse,
artiklite kogumik, Tallinn 1963.
V.I.LENIN, Teosed, 26.kd.

И DOKUMENDID

HRUŠTŠOV, N.S. NIKP aruanne partei XXII kongressile,
Tallinn, 1961.

a) NIKP KK. Juunipleenumi otsus, 1963.

Tallinn, 1963.

NIKP XXII kongressi materjalid, Tallinn 1961.

NIKP otsused ja resolutsioonid, I. 1963. lk.110-111.

NIKP programm, Tallinn 1961.

ПАРТЕИТӨӨТЭГЭЭ ХЭСЭГХАМАТ, ТАЛЛИНН 1961.

b) EKP Tartu linnakomitee büroo istugite protokollid
 1963(jaan.) - 1964(mai)
 Tartu linna TSN TK istungjärkude protokollid
 alust.1963(märts) - 1964(mai)

JURIMUSED JA ARTIKLID

Silvet, E. Ühiskonna kommunistliku omavalitsuse poole,
 Tallinn, 1961.

TA, Eesti NSV Ajalugu, II kd. Tallinn, 1963.

Varvas, B. Alalise kaubanduskomisjoni tööst, Tallinn 1962.

Veskimäe, E. Kohaliku nõukogu sotsialistliku seaduslik-
 kuse komisjon, Tallinn, 1963.

Демократия и коммунизм, сборник статей, Москва 1962.

КПСС справочник, Москва, 1963.

Платковский В., Политическая организация общества
 при переходе к коммунизму,
 Москва 1962.

Пленум ЦК КПСС. 19-23 ноября 1962 года.
 Стенографический отчет. Москва 1963г.

Советское Государство и общественность в условиях
 развернутого строительства коммунизма. Изд. Московского
 Университета 1962 г.

ФЕДОСЕЕВ А.С. Демократический централизм-
 Ленинский принцип организации
 Советского Государства, Москва 1962.

ФУРТАТОВ Т.Х. В.И. Ленин о высшем типе государ-
 ства, М., 1962.

ЮДИН П. От социализма к коммунизму. М., 1962г.

XXII Съезд Коммунистической Партии Советского Союза.
 Стенографический отчет. т.е. Речь тов. БРЕЖНЕВА, 1962г.

КАРАПЕТЯН Л., РАЗИН В., Советы общенародного государ-
 ства, Москва 1964 г.

САФИРОВ Р.А., Районные Советы Депутатов
 трудящихся в городах, Москва 1961г.

IV PERIOODIKA

"Edasi" Nr.... (1964) Uuk, Kaks ühest komisjonist.

"Edasi" Nr.35. (1964) Tamm, J. Mis on tehtud, mis tegemata.

"Edasi" N 194 (1963) Aegmisi teenendada linna rahvast, ülevaade
TSN X^{II} koostöö V istungijärgult.

"КОММУНИСТ" (1962) № 4, стр. 14-15.

Пискотин Н., Лазарев В., Найдюлов Д.

Советы демократии, самоуправление.

"Совет депутатов трудящихся" № 5 (1922).

UURIMUSED JA ARTIKLID (järg)

KIRSIPUU A, RAHVASADIKU ARUPÄRIMISEKS,
TALLINN 1962

MOOSBERG, H, 1905-1907 AASTA REVOLUTSION
EESTIS, TALLINN 1956

RAHVASADIKUD JUTUSTAVAD, TALLINN 1962

S I S U K O R D

Sissejuhatus	1-17	lk.
I peatükk "Leninliku demokraatiasprintsipi- rakendamine tänapäev Tartu linna TSN töös".....	18-53	lk.
1 . Rahvasaadikute töö		
2 . Alaliste komisjonide töö		
3 . Täitevorganite tegevusest		
II peatükk "Omaalgatuslikud organid nõu- kogude tegevuses".....	53-67	lk.
1 . Täitevkomitee osakondade poolt moodustatud ühiskondlikud organid.		
2 . Asutuste ja ettevõtete poolt moo- dustatud ühiskondlikud organid, mida kontrollib ja suunab Täitevkomitee		
Lõppkokkuvõte.....	67-73	lk.
Lisad.....	74-85	lk.
Kasutatud kirjanduse viimistu.....	87-86	lk.